

normamque eis instituit, qualiter in Ecclesia militare deberent : quibus annonas vitæque subsidia sufficienter largitus est, ut perituris vacare negotiis non indigentes, divinis solummodo officii excubarent. Ipsunque clerum abundanter lege divina, Romanæque imbutum cantilena, morem atque ordinem Romanæ Ecclesiæ servare præcepit. Quod usque ad id tempus in Metensi Ecclesia factum minime fuit. Hic fabricare jussit, una cum adjutorio Pippini regis, sedem sancti Stephani protomartyris, et altare ipsius atque cancellos, presbyterium, arcusque per gyrum. Similiter et in ecclesia beati Petri majore presbyterium fieri jussit. Construxit etiam ambonem auro argenteoque decoratum, et arcus per gyrum throni ante ipsum altare. Edificavit præterea monasterium in parochia beati Stephani in pago Mosellensi in honore beatissimi Petri apostoli, et dedit illud opibus magnis, monachosque ibi constituit, atque sub regula sancti Patris Benedicti in una charitate conjunxit. Construxit etiam alterum monasterium quod Gorzia vocatur, ubi pari modo non modicam multitudinem adunavit monachorum. Expetit demique a Paulo Romano pontifice tria corpora sanctorum martyrum, id est, beati Gorgonii, quod in Gorzia re-

quiescit; et beati Naboris, quod in Hilariaco monasterio conditum est; et beati Nazarii, quod ultra fluvium Rhenum in monasterio quod vocatur Lorishaim, ædificata in honorem ipsius martyris miri decoris basilica, collocavit. Hoc siquidem prædium Chilliswindis quondam religiosa femina, et Cancro ejus filius, eidem Chrodegango antistiti ad partem beati Stephani traderant. Fuit siquidem beatus iste vir in eleemosynis largus, in charitate purissimus, susceptor hospitem atque peregrinorum. Sed quoniam longum est bona que gessit ex ordine retexere, satis sit hæc pauca præliasse de plurimis. Hic consecravit episcopos quamplurimos per diversas civitates, presbyteros nihilominus ac diaconos, cæterosque ecclesiasticos ordines, sicut moris est Romanæ Ecclesiæ, in diebus Sabbatorum quaternis temporibus anni. Rexit Ecclesiam Metensem annis viginti tribus, mensibus quinque, diebus quinque. Ob it pridie nonas Martias in diebus Pippini regis. Requiescit in Gorzia monasterio, quod ipse a fundamentis extruxit.

Huc usque Paulus Diaconus, Fragmento de episcopis Metensis Ecclesiæ, *Hist. Franc. scriptorum* Andree Duchesne, tom. II, pag. 204.

SANCTI CHRODEGANI METENSIS EPISCOPI REGULA CANONICORUM

SECUNDUM DACHERI REVISIONEM.

PRÆFATIO.

Temporibus piissimi ac serenissimi Pippini Chrodegangus servus servorum Dei, Metensis urbis episcopus.

Si trecentorum decem et octo, reliquorumque sanctorum Patrum canonum auctoritas inviolata perduraret, et episcopus atque clerus secundum eorum rectitudinis normam viverent, superfluum videretur a nobis exiguis minimisque super hac re tam ordinate disposita aliquid novi retractare aut dicere; sed dum pastorum subditorumque negligentia ex his temporibus nimium crevit, quid aliud agendum nobis est, qui in tam gravi discrimine venimus, nisi ut, quantum possumus, si non quantum debemus, ad rectitudinis lineam, Deo inspirante, clerum nostrum reducamus?

Igitur quamvis adepta hujus sedis pontificalis cathedra, cumque officii mei pastoralis curam invigilare cœpisset, et in tantam negligentiam clerum plebemque devenisse conspicerem, cœpi mœstus conquirere quid agere deberem; sed divino fultus auxilio, fratrumque spiritualium consolatione adjutus, atque recuperatione provocatus, volui, necessitate compulsus, parvum decretulum facere, per quod se clerus ab illicitis coerceat, vitiosa deponat, mala diu longæque usurpata derelinquat, ut dum mens ab assuetis vitiis vacuatur, facilius bona et optima quæque sunt inserantur.

Scripturis enim sacris intenti decernimus ut om-

• Beati Benedicti Reg. cap. 2.

nes sint unanimes officii divinis, lectionibusque sacris assidui, atque ad obedientiam episcopi sui, præpositique, ut ordo canonicus deprecit, parati, charitate connexi, zelo bono ferventissimoque amore conjuncti, a litibus, vel scandalis, seu odiis, sœmoti. Pastor eorum quilibet fuerit, non solum de carnalibus, sed etiam de spiritualibus curam gerat, et in utraque parte sagacissimam sollicitudinem, in quo facultatis fuerit, habeat, ut et vitia reprimat, et ea radicitus ut oriri cœperint, ut prævaleat, amputare festinet; et quæ usibus humanis juxta formam subter dispositam necessaria fuerint, eis præbere studeat, ut cum pastor pastorum, judexque vivorum et mortuorum Christus in ultimo tremendoque die, in sede majestatis suæ, deceptaturus cum omnibus gentibus, sederit, et omnis clerus eum revelata facie conspexerit, etsi non cum summis pastoribus et gregibus sibi commissis, pro dispensatis talentis, multiplicatisque spiritualibus lucris, audire merebimur: *Euge, serve bone et fidelis (Matth. xxv, 21)*; saltem hoc concedatur, ut delictorum venia ad integrum tribuatur; quia manifestum est quibus peccatorum venia ad integrum tribuitur, quia nec infelix potest judicari, cui contigerit qualemcunque partem in paradiso habere; sed illis ibidem sors datur, qui, in quantum possunt, per vitæ meritum, ad hoc, in hujus temporis curriculo, dum licet currere, festinent.

Intendamus ergo ad hoc animum, quantum possumus, quia non possumus quantum debemus, et nostra vita amarescat in penitentia, ne ultio divina, A quæ nunc nitens est et expectat, post sæviat ad vindictam.

INCIPIT REGULA.

CAPUT PRIMUM. — *De humilitate.*

^a Clamat nobis divina Scriptura, dicens: *Omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur.* (Luc. xiv, 11). Quantum enim humilior fueris, tantum te sequitur gloriæ altitudo (Prov. xxix, 23): et quia *Superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam* (Jac. iv, 6); omnisque arrogans immundus est coram Domino (Prov. xvi, 5). Nam quemcumque superbum videris, filium diaboli esse non dubites; et quemcumque humilem prospexeris, Dei filium esse credere debes. De multis enim pauca perstringimus, ut omnes homines ad amorem humilitatis provocemus, et detestabilem inimicamque Dei superbiam ab eis retrahamus; nam dum omne genus humanum humilitatem habere convenit, nimis iniquum pessimumque ac detestabile est ut qui servitio Dei peculiariter se junxerunt, humilitatem derelinquant, et superbiam diabolicam se societ. Christus in humilitate, diabolus in superbia sedet.

Idcirco necesse est ut qui, suadente diabolo, usque nunc superbus atque elatus, et vultu rigidus vixit, Deo auxiliante, per humilitatem atque charitatem, aut obedientiam, seu per reliqua bona Dei præcepta, resurgat, quia multum melius est per humilitatem cum Christo in regna cælestia regnare quam cum diabolo per superbiam in infernum demergere.

CAPUT II. — *De ordine congregationis canonicorum.*

^b Ordines suos canonici ita conservent, ut ordinati sunt in gradibus suis, secundum legitimam institutionem Romanæ Ecclesiæ, in omnibus omnino locis, id est, in Ecclesia, vel ubicunque simul se conjunxerint, et ratio præstat; exceptis his quos episcopus in altiore gradu constitueat, aut degradaverit, certis de causis, reliqui omnes, ut diximus, ita ut ordinati sunt, ordines suos custodiant.

Juniores igitur priores suos honorent, priores minores suos in Deum diligant. In ipsorum autem appellatione nominum nulli liceat alium puro nomine appellare, sed, secundum constitutionem sanctæ sedis apostolicæ, vocet eum nomen suum, prius addito et ministerii sui gradu, qualiscunque fuerit. Ubicunque se obviaverit clerus, junior inclinetur, et a priore benedictionem petat; et si sedentem invenerit, transeunte majore minor surgat, et det ei locum sedendi, nec præsumat junior consedere nisi ei præcipiat senior suus; ut fiat quod scriptum est: *Honore invicem prævenientes* (Rom. xii). Pueri parvi et adolescentes, in oratorio, aut ad missas, cum di-

sciplina suos ordines custodiant, et ubicunque fuerint, custodiam habeant et disciplinam.

CAPUT III. — *De eo quod in congregandis canonicis modus discretionis tenendus sit.*

^c Cavendum summopere præpositis et prælatis Ecclesiæ est ut in Ecclesiis sibi commissis non plures admittant clericos quam ratio sinit, et facultas Ecclesiæ suppetit; ne si plures indiscrete aggregaverint, nec ipsos gubernare, nec ut oportet valeant administrari. Sunt namque nonnulli vanam gloriam ab hominibus captantes, qui innumeram cleri congregationem volunt habere, cui nec animæ, nec corporis curant solatia exhibere. Hi namque qualiter aggregati, dum a prælatis stipendia necessaria non accipiunt, neque canonicum servant ordinem, nec divinis officiis insistunt, claustra societatemque cæterorum relinquentes, efficiuntur vagi et lascivi, gulæ et ebrietati, et cæteris suis voluptatibus dediti, quidquid sibi inhibuitum est, licitum faciunt.

Proinde præpositis solerter providendum est ut in hoc negotio modum discretionis teneant, scilicet, ut nec plus quam oportet, et possibilitas Ecclesiæ suppetit, in congregatione admittant; nec eos, quos rationabiliter gubernare possunt, causa avaritiæ abficient.

CAPUT IV. — *De eo quod non debent clerici in congregatione canonica constituti stipendia superflua accipere, aut exigere, sed necessaria.*

^d Sanctorum Patrum sententiæ docent clericos non divitiarum sectatores esse, nec res Ecclesiarum inofficiose accipere debere. Inde dicit Prosper: « Qui Ecclesiæ serviunt, et ea quibus opus non habent, aut libenter accipiunt, aut exigunt, nimis carnaliter sapiunt; indignum quippe est, si fidelis et operosa devotio clericorum propter stipendium sæculare præmia sempiterna contemnat. » Ut quid accipit unde rationem reddat? Ut quid peccatis alienis sua multiplicat? Unde necesse, imo utile est clericis in ecclesiasticis sumptibus accipiendis suum vitare periculum. Proinde tam de suis quam de Ecclesiæ facultatibus non plus accipiant aut exigant quam oportet; id accipient: cibum, potum, atque vestimentum, et his contenti sint; ne, plus accipientes, pauperes gravare videantur. « Sine grandi peccato non accipiunt, unde pauper victurus erat. »

Hi vero qui nec suis rebus abundant, nec Ecclesiæ habent possessiones, et magnam utilitatem Ec-

^a Sancti Benedicti Reg. c. 7.

^b Ex cap. 65 Regulæ sancti Benedicti.

^c Cap. istud assert. Concil. Aquisgran. an. 816, c. 118.

^d Concil. supra cit., c. 120.

^e Prosp., de Vita contemp., l. II, c. 10.

^f Prosp., ibid., c. 11.

clesiæ conferunt, accipient in canonica congrega- A tione victum et vestimentum, et eleemosynarum partes, quia de talibus in libro Prosperi dicitur : « Clerici quos voluntas aut nativitas pauperes fecit, in congregatione viventes, necessaria vitæ accipient, quia ad ea accipienda non eos habendi ducit cupiditas, sed cogit vivendi necessitas. » Porro si tales fuerint, qui nec suas, nec Ecclesiæ velint habere possessiones, horum necessitatibus providentissima gubernatione de facultatibus Ecclesiæ debent sulvenire prælati, attententes illud Prosperi : « Quod habet, inquit, de facultatibus Ecclesiæ, cum omnibus nihil habentibus commune habeat. » Sed et illorum curam gerere debent, quos aut infirmitas, aut senectus aggravat, quos etiam constat olim in utilitatibus Ecclesiæ desudasse.

CAPUT V. — De his qui in congregatione sibi commissa, solummodo ex familia Ecclesiæ clericos aggregant.

« Sunt nonnulli qui tantum ex familia ecclesiastica clericos in sibi commissis congregant Ecclesiis ; et hoc ideo facere videntur, ut si quando eis aliquid incommodum fecerint, aut stipendia opportuna subtraxerint, nihil querimoniarum contra se objicere præsumant, timentes, scilicet, ne aut severissimis verberibus afficiantur, aut humanæ servituti denuo crudeliter addicantur.

Hoc autem non ideo dicitur, ut ex familia Ecclesiæ probabiles vitæ in congregatione, non sint admittendi, præsertim cum apud Deum non sit personarum acceptio, sed potius, ut propter quam intulimus occasionem, nullus prælatorum, seclusis nobilibus, viles tantum in sua congregatione admittant personas.

CAPUT VI. — Qui clerici in congregatione canonica constituti, ecclesiastica accipere debeant stipendia.

« Quia sanctorum Patrum supra notatas sententias docent clericos non divitiarum sectatores esse, nec res Ecclesiarum inofficiose accipere debere, non abs re putavimus nonnulla capitula libri Prosperi ad medium exempli causa deducere, in quibus ita legitur : « Qui Ecclesiæ serviunt; et ea quibus opus non habent, aut libenter accipiunt, aut exigunt, nimis carnaliter sapiunt. » Item ibi : « Satis quippe indignum est si fidelis et operosa devotio clericorum propter stipendium sæculare præmia sempiterna contemnat. » Item ibi : « Si propter hoc non vult sua quisque relinquere, ut habeat unde vivat, ut quid accipit unde rationem reddat? »

CAPUT VII. — De eo quod in congregatione canonica æqualiter cibus et potus accipiantur.

« Solet in plerisque canonicorum congregationibus irrationabiliter atque indiscrete fieri ut nonnulli clerici, qui et divitiis affluant, et aut parum aut nihil utilitatis Ecclesiæ conferunt, majorem cæteris divinum atrenue peragentibus officium annonam accipiunt, cum hoc ita fieri debere nunquam nec in auctoritate Scripturarum, nec in traditionibus sancto-

rum Patrum possit [quoquo modo sanctum reperiri]. Est nempe rationabile justumque coram Deo et hominibus, ut in unaquaque canonica congregatione a minimo usque ad maximum cibum et potum æqualiter accipiant; hi videlicet qui propter aliquam utilitatem in numero canonicorum fuerint admissi. Quamquam enim plerique subditorum a prælatiis rebus quibuslibet aliis plus cæteris merito solent honorari, in hac tamen societate, reclusa personarum acceptio, una debet cibi et potus æqualitas esse.

CAPUT VIII. — De mensura cibi et potus.

« Quando clericus una aut bina vice in die reficit, accipiat a minore usque ad maximum quatuor libras panis; et quando bis in die reficit, pulmentum vero ad sextam, unam ministrationem de carne inter duos; et si cibaria alia una accipient, et cibaria non habeant, tunc duas ministrationes de carne habeant. Ad cœnam autem aut unam ministrationem inter duos, aut cibaria alia habeant. Illo tempore, quando quadragesimalem vitam debent ducere, tunc ad sextam inter duos clericos portionem de formatico, et cibaria alia accipient; et si pisces habuerint, aut legumen, aut aliud aliquid, addatur et tertiam; et ad cœnam cibaria inter duos, et portionem de formatico accipient; et si Deus amplius dederit, cum gratiarum actione accipient. Quando autem in die una refectio fuerit, tunc cibaria una inter duos, et portionem de formatico, et ministrationem de legumine aut aliud pulmentum accipient. Et si contigerit quod illo anno glandis vel fagina non sit, et non habent unde hanc mensuram de carne impleant, prævideat episcopus, vel qui sub eo est, juxta quod Deus possibilitatem dederit, aut de quadragesimali alimento, aut alio, unde consolationem habeant.

Et si eadem regio vinifera fuerit, accipiant per singulos dies quinque libras vini (si tamen sterilitas impedimentum non fecerit temporis), si vero vinifera plena non fuerit, tres libras vini, et tres cervisiæ; et caveant ebrietatem. Si vero contigerit quod vinum minus fuerit, et istam mensuram episcopus, vel qui sub eo est, implere non potest, juxta quod prævalet impleat de cervisiæ, et eis consolationem faciant; et illis qui se a vino abstinere prævideat episcopus, vel qui sub eo est, ut tantum habeant de cervisiæ quantum de vino habere debuerant. Quando vero Ecclesiæ facultas non suppetit, aut sterilitas terræ existerit, sicut crebro, peccatis nostris præpedientibus, evenire solet, et prælati quantum debent dare vinum, aut siceram, seu cervisiam, canonicis nequiverint, prævideant eis potum ex diversis materiis confectum; non autem murmurent, sed magis cum gratiarum actione quod dari sibi potest accipiant, animadvertentes Joannem Baptistam, qui nec vinum, nec siceram, nec quid aliud quod potest inebriari, bibit, quia ubi ebrietas sit, ibi flagitium atque peccatum est; et hoc admonemus, ut clericus sobriam

^a Ibid., c. 9; sed variat textus.

^b Concil. Aquisgran. c. 119.

^c Ibid., c. 120.

^d Prosp., lib. II, c. 40.

^e Concil. Aquisgran., c. 121.

^f Hujusce cap. nonnulla in præfato concilio, c. 122.

semper ducat vitam. * Et quia persuadere non possunt ut vinum non bibant, vel hoc consentiamus ut saltem in illis ebrietas non dominetur, quia omnes ebriosos Apostolos a regno Dei extraneos esse deueniat, nisi per dignam poenitentiam emendaverint. Habeant itaque canonici hortos olerum, unde cum cæteris additamentis aliquod pulmentum quotidie sibi vicissim ministrent.

CAPUT IX. — *De septimanariis coquinæ.*

† Clerici canonici sic sibi invicem servient, ut nullus excusetur a coquinæ officio, nisi ægritudine, aut causa gravis utilitatis præoccupatus fuerit, quia exinde major merces et charitas acquiritur. Imbecillibus autem procurentur solatia, ut non cum tristitia hoc faciant, sed habeant omnes solatia secundum modum congregationis, aut positionem loci.

Archidiaconus, aut præpositus, vel cellarius, et qui in majoribus utilitatibus occupati sunt, isti excusentur a coquina. Cæteri autem sibi sub charitate invicem servient. Egressurus de septimana sabbato munditias vasorum faciat, et vasa ministerii sui, quæ ad ministrandum accepit, sana et munda cellario reassignet; et si aliquid ex illis minuatam fuerit, ad capitulum die Sabbati veniam petat, et vasa, vel quod minuatam est, in loco restituat.

CAPUT X. — *De archidiacono, vel præposito.*

‡ Oportet enim eos esse prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ, id est, ut sint sapientes in bonum, et simplices in malum; et docti in Evangelica præcepta, et sanctorum Patrum instituta canonum, ut possint docere clerum in lege divina, et sic se conforment clero, ut non tantum verbis capacibus, sed etiam exemplis simplicioribus divina præcepta demonstrent, quia Apostoli debent semper servare formam, in qua dicit: *Argue, obsecra, increpa (1 Tim. iv)*, immiscens temporibus tempora, terroribus blandimenta. Indisciplinatos et inquietos debent durius arguere, obediens autem et mites et patientes, ut in melius proficiant, observare; negligentes, et contemnentis, et superbos, increpent et corripiant. Neque dissimulent peccata delinquentium, sed mox ut cœperint oriri, radicibus ut prævalent, amputent, memores periculi Hell sacerdotis de filiis suis (1 Reg. 11). Honestiores quidem atque intelligibiles prima et secunda admonitione corripiant; improbos ac duos corde, ac superbos, vel inobediens, verberare et castigatione in ipso initio peccati coerceant, scientes scriptum: *Stultus verbis non corrigitur (Prov. xviii, 2)*. Et iterum: *Percute filium tuum virga, et liberabis animam ejus a morte.*

Et quidquid per se juste et rationabiliter secundum canonicam institutionem non potuerint definire, episcopo patefaciant, et ipse secundum Dei voluntatem quod castigandum est castiget, et quod corrigendum est corrigat. Qui archidiaconus, vel primi-

* Ex cap. 40 Reg. sancti Benedicti.

† Ex c. 35 ejusdem regulæ.

‡ Ex c. 2. Reg. sancti Benedicti.

§ Sancti Benedicti cap. 65, sub medio.

ciarius, in omnibus omnino actibus vel operibus suis, sint Deo et episcopo fideles et obediens; et non sint superbi neque rebelles, vel contemptores, sed casti, et sobrii, patientes, benigni, et misericordes; diligant clerum, oderint vitia, et non permittant ea nutriri, sed prudentes amputare festinent. Caveant ne dum aliis prædicaverint, ipsi reprobi efficiantur.

¶ Qui archidiaconus, vel præpositus, si reperti fuerint, quod absit, superbi aut elati, aut contradicentes vel contemptores canonicæ institutionis, secundum Domini præceptum admoneantur semel et iterum, et si non emendaverint, ab episcopo secundum modum culpæ judicentur. Quod si neque sic correxerint, de ordinibus suis ejiciantur, et alii qui digni sunt, et voluntatem Dei, vel episcopi sui, secundum divinum præceptum impleverint, in locis illorum subrogentur:

CAPUT XI. — *De cellario.*

• Cellarius vero debet esse timens Deum, sobrius, non violentus, non contentiosus, non iracundus, sed modestus, moribus cautus, et fidelis, non superbus, non tardus, non prodigus, non superfluous dissipator sine ordine, non remissus, et quidquid acceperit sub cura sua ad opus clericorum, custodiat, ne ministri ibidem deputati annonam fratrum aut furtim subripiendo, aut aliquolibet modo negligenter vivendo dissipent. Hi vero famuli eligantur de fidelissima Ecclesiæ familia, et his officiis diligenter erudiantur, ut scilicet et arte pistoria, et fidei puritate, necessitatibus fratrum opportunissime valeant suffragari. Eadem quoque forma de coccis servanda est.

CAPUT XII. — *De portario.*

† Portarius unus cum suo juniore annum aut amplius, si episcopo, vel ei qui sub eo est, placuerit, portas claustræ, vel ostia, custodiat. ‡ Qui portarius sit frater probabilis vitæ, sobrius, patiens, et sapiens, qui sciat responsum accipere et reddere: cui officium sit portam canonicorum cum summa obedientia et humilitate competenti tempore claudere, ac reserare, ut nulli per eam nisi per licentiam aditus pateat intrandi aut exeundi. Cui etiam observandum est ne eis quibus cura est plus otiosi vacare quam divinis obsequiis incubare foras evagandi locum præbeat, et eorum nugaram (quod nefas est) particeps fiat.

Debet præterea advenientes quoque cum charitate suscipere, et priori, adventum eorum causamque nuntiare. Expleto namque vespertino et completorio officio, obseratisque portis, claves earum idem portarius ei qui vicem prælati tenet ferat, ut nulli horis incompetentibus intrandi aut exeundi maneat facultas. Si vero inobediens aut protervus idem repertus fuerit portarius, sicut alii ministri negligentes judicetur.

• Ibid., c. 31.

† Sancti Benedicti cap. 3.

‡ Ex hoc c. conc. Aquisgran., c. 145.

CAPUT XIII. — *De eo quod diligenter munienda sunt claustra canonicorum, in quibus dormiunt canonici.*

^a Præpositorum cura sit ut subditorum mentes sanctarum Scripturarum lectionibus assidue muniant, ne lupus invisibilis aditum inveniat, quo ovile Domini ingredi et aliquam ovium subripere valeat. Et præterea necesse est ut claustra, quo clero sibi commisso canonice vivendum est, firmis undique circumdant munitionibus, ut nulli omnino intrandi, aut exeundi, nisi per portam, pateat aditus.

Sint etiam interiora dormitoria, refectoria, cellaria, et cæteræ habitationes usibus fratrum in una societate viventium necessariæ. Omnes in uno dormiant dormitorio, præter illos quibus episcopus licentiam dederit, secundum quod ei rationabiliter visum fuerit. ^b Et in ipsa claustra per dispositas mansiones dormiant separatim per singula lecta, misti cum senioribus propter prævidentiam bonam, ut seniores prævideant quid juniores secundum Deum agant. Et in ipsa claustra nulla femina introeat, nec laicus homo, præter tantum si episcopus, aut archidiaconus, vel præpositus, jusserint, ut in refectorio refectiois causa veniant, relictis armis ante refectorium. Et si necesse fuerit ad opera facienda ibi laici homines... at ubi perfectum habuerint opus suum, cum summa festinatione egrediantur foras. Et si cocci clerici desunt, et opus fuerit ut laici cocci, ad coccinandum tantum ingrediantur, et expleto ministerio suo cum celeritate exeant foras.

CAPUT XIV. — *De his quæ a clero in nocte de lecto surgente primum dicenda at, ut operantia sunt.*

Nocturnis horis cum ad opus divinum de lecto surrexit clerus, primum signum sibi sanctæ crucis imprimat per invocationem sanctæ Trinitatis; deinde dicat versum: *Domine, labia meo aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam (Psal. l, 16)*; deinde psalmum: *Deus, in adjutorium meum intende (Psal. lxxix)*, totum cum *Gloria*; et tunc provideat sibi corpoream necessitatem naturæ, et sic ad oratorium festinet psallendo psalmum: *Ad te, Domine, levavi animam meam (Psal. xxiv)*, cum summa reverentia et cautela intrans, ut aliis orantibus non impediatur; et tunc prostratus in loco congruo effundat preces in conspectu Domini, magis corde quam ore, ita ut illius vox vicinior sit Deo quam sibi, ita dicendo: *Gratias tibi ago, omnipotens Pater, qui me dignatus es in hac nocte custodire, et deprecor clementiam tuam, misericors Domine, ut mihi concedas diem venturum sic peragere in tuo sancto servitio, cum humilitate et discretionem, qualiter tibi complaceat servitus nostra. Amen.*

Et tunc omnes sint præparati stantes in loco suo in choro per ordinem, ut cum novissimum signum cessaverit, cum summa humilitate et honestate referant laudes Deo, in conspectu angelorum ejus. Et si alicui frequens tussis aut phlegma ex pectore auribus excreseat, post dorsum projiciat, aut juxta

latus, caute tamen et curiose, ut infirmis mentibus non vertatur in nauseam; et semper quod projicitur pede conculcetur, ut cum ad orationem curvantur, vestimenta eorum non sordidentur; et infra ecclesiam, et in omni conventu, seu et in portico, hoc observandum est, ut quod spuitur semper pedibus conculcetur.

CAPUT XV. — *De officiis divinis in noctibus.*

^c Hyemis vero temporibus, id est a Kalendis Novembris, usque in Pascha, juxta considerationem rationis, octava hora noctis surgendum est, ut modice amplius de media nocte pausentur, et jam digesti ad vigiliis surgant. Post finitas nocturnas dicant versum: *Exsultabunt sancti in gloria (Psal. cxxxix, 5)*, aut, *Exsultent justi in conspectu Dei (Psal. lxxvii, 4)*. Deinde *Kyrie eleison*, et Orationem Dominicam; et faciant intervallum, excepto diebus Dominicis et festivitibus sanctorum: juxta considerationem episcopi, vel qui sub eo est, id est, ut quadraginta aut quinquaginta psalmos possint cantare, secundum quod visum fuerit, et hora permiserit; et qui psalterii vel lectionum aliquid indigent, meditationi inserantur.

Et non præsumat aliquis in ipso intervallo dormire (nisi quem infirmitas cogat, et hoc per comæatum fiat), et qui aliter fecerit excommunicetur. Reliqui omnes ordinem vigilarum teneant usque ad matutinas dictas. Et in ipso intervallo summum silentium fiat tam in voce quam in actu, vel incessu seu sono alicujus rei, ut liceat unicuique absque alterius inquietudine peccata sua cum gemitu et suspirio et lacrymis Domino confiteri, et veniam vel remissionem pro ipsis ab omnipotente Domino orando et petendo postulare.

CAPUT XVI. — *De vigiliarum antiquitate.*

^d Antiqua est vigiliarum devotio, familiare bonum omnibus sanctis. Isaias dicit: *De nocte vigilat spiritus meus ad te, Deus (Isai. xxvi)*. Item David: *Media nocte surgebam ad constendum tibi super judicia justitiæ tuæ (Psal. cxviii)*. Hoc namque tempore vastator angelus transiens primogenita Ægyptiorum percussit; unde et nos vigilare oportet, ne periculis Ægyptiorum admisceamur. Iisdem etiam horis venturum se esse in Evangelio Salvator asserit, unde ad vigilandum auditores suos exsuscitans, dicit: *Beati servi illi quos, cum venerit Dominus, invenerit vigilantes (Matth. xxiv)*. Et si ve pertina hora, inquit, venerit, et si media nocte, et si galli cantu, et invenerit eos vigilantes, beati sunt quidem servi illi. Itaque et vos estote parati, quia nescitis qua hora Filius hominis venturus est (Luc. xii). Siquidem nec verbis solum docuit vigiliis, sed etiam confirmavit exemplo. Nam testatur Evangelium, quia erat Jesus pernoctans in oratione Dei (Luc. vi). Paulus quoque et Silas in custodia publica, circa medium noctis orantes, hymnum audientibus cunctis victi dixisse memorantur (Act.

^a Cap. 117 ejusdem concilii.

^b Regul. sancti Benedicti, c. 22.

^c Regul. sancti Benedicti, c. 8.

^d Isid., Offic. l. 1, c. 22. et conc. Aquigr., c. 129.

xvi); ubi repente terram motu facto, et concussis A carceris fundamentis, et januis sponte apertis, omnium vincula sunt soluta.

Unde oportet his horis psallendi orandique frequentiam nos in sanctis habere officiis, finemque nostrum, vel si advenerit, sub tali actu expectare securi. Est autem quoddam genus hæreticorum superfluas scitamentium sacras vigiliis, dicentium noctem esse factam ad requiem, sicut diem ad laborem. Hi hæretici Græco sermone Nyctages, hoc est, somniculosi vocantur.

CAPUT XVII. — *De matutinis.*

* De matutinorum antiquitate et auctoritate David dicit: *In matutinis meditabor in te, quia fuisti adjutor meus (Psal. LXII).* Et alibi: *Prævenere oculi mei ad te diluculo, ut meditarer eloquia tua (Psal. CXVIII).* B In Novo Testamento, ex illo tempore quo Dominus noster Jesus Christus in Bethleem nasci dignatus est, matutinæ solemnitate officium per universum mundum celebrari invaluit. Matutina autem luce radiante Dominus et salvator noster ab inferis resurrexit, siquidem et eodem tempore cunctis spes futuræ resurrectionis creditur, cum justi quasi a sopore somni resurgentes vigilabunt.

CAPUT XVIII. — *De hora prima.*

Convenientes cleri ad primam canendam in ecclesia, completo officio ipso, ante psalmum quinquagesimum, donent confessiones suas vicissim, dicentes: *Confiteor Domino, et tibi, frater, quod peccavi, in cogitatione, et locutione, et opere; propterea, precor te, ora pro me.* Et ille respondet: *Misereatur tui omnipotens Deus, et indulgeat tibi omnia peccata tua; liberet te ab omni malo, conservet te in omni bono, et perducat te ad vitam æternam. Et ille dicit Amen.* Supplici corde certatim pro se orantes, hoc sibi faciunt. Hoc expleto, convenient ad capitulum quotidie. Et ex ista institutione, quam propter illorum utilitatem, Deo auxiliante, fecimus, in unoquoque die aliquod capitulum, præter diem Dominicam, quartam, et sextam feriam, et solemnitates sanctorum, in quibus tractatus, et alias homilias, vel quod ædificet audientes, relegant. Et ideo quotidie ad capitulum omnes clerici veniunt constituimus, ut anima verbum Dei audiat; et episcopus, vel archidiaconus, vel qui in loco illorum præesse videtur, ibidem quod jubere habet jubeat, et quod corrigere, corrigat, et quod faciendum sit, ordinare studeat.

Post lectionem recitantur ætas mensis et lunæ, et nomina sanctorum, quorum festa crastinus excipiet dies: et postea pariter dicunt versum: *Preiosa est in conspectu Domini mors sanctorum ejus (Psal. CXV, 15).* Quem sequatur oratio a priore, ita: *Ipsi et omnes sancti Dei intercedant pro nobis peccatoribus ad Dominum, ut mereamur possidere vitam æternam. Amen.* Deinde dicatur versus: *Deus, in adjutorium meum intende, tribus vicibus, priore incipiente, et*

* Isidor., lid. 1 Offic., cap. 23; et concil. Aquisgr., c. 150.

^b Beati Benedicti Reg., c. 35 et 48.

cæteris respondentibus; subjungentes *Gloria Patri*, etc. Et postea, *Kyrie eleison*, et Oratio Dominica. Deinde: *Et ne nos inducas in tentationem, etc., Et veniat super nos, etc. Respice in servos tuos (Psal. LXXXIX),* pariter usque in finem psalmi, subjungentes *Gloria.* Deinde prior dicit: *Dirigere, et sanctificare, et custodire digneris, Domine Jesu Christe Fili Dei vivi, hodie corda et corpora nostra, et sensus nostros, in via, et in lege tua, et in operibus mandatorum tuorum; et pedes nostros dirige in viam pacis, in viam salutis, in viam justitiæ tuæ, ut hic et in perpetuum, te adjuvante, salvi esse mereamur, qui cum Patre et Spiritu sancto vivis et regnas Deus per infinita sæcula sæculorum. Amen.* Deinde, *Adjutorium nostrum, etc.* Respondent alii: *In nomine Domini, qui fecit cælum B et terram.* Post hæc, qui culpabilis est, postulet veniam, et secundum modum culpæ judicium recipiat. Quisquis vero veniam postulat pro culpa, quantum plus se humiliat, et se culpabilem asserit, tantum misericorditer ac levius a priore judicetur; necesse est enim ut omnes nostræ negligentiar, id est cogitationum, linguæ, vel operis, in præsentem vitam per veram confessionem et humilitatem semper judicentur, et non post mortem reos nos faciant.

CAPUT XIX. — *De opere manuum quotidiano.*

^b Surgentes a capitulo vadant aut simul aut separatim ad opus sibi injunctum, ut ratio præstat, custodientes silentium, decantent psalmos suos aut binii aut singuli, juxta quod congruum est, nihil aliud loquentes, nisi forte de ipsa arte necesse fuerit dicere caute. Et quando incæperint opus suum, dicant: *Benedictus es, Domine Deus, qui adjuvasti me et consolatus es me. Amen. Misereatur nostri omnipotens Deus. Amen.* Et quando opera communia non est necesse facere, unusquisque quod opus habet, faciat, quia otiositas inimica est animæ.

CAPUT XX. — *De horis diei.*

^c Horam tertiam, et sextam, et nonam, Daniel et tres pueri supplicationibus Domini devoverunt. Scilicet ut ab eo ortu diei in tempus supplicationis tres horæ porrectæ, Trinitatis nobis reverentiam declararent. In hora tertia Spiritus sanctus descendit super apostolos. In sexta hora Christus passus est. In nona hora emittit spiritum.

CAPUT XXI. — *De hora vespertina.*

^d Vespertinum diurni finis officium sequitur et diurnæ lucis occasus, cujus ex Veteri Testamento sollemnis est celebratio. Testis est David, qui dicit: *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum (Psal. CXL).* In Novo Testamento, eodem tempore Dominus et Salvator noster cœnantibus apostolis mysterium corporis et sanguinis sui tradidit. His temporibus in honore ac memoria tantorum sacramentorum adesse nos decet Dei conspectibus, et personare in ejus cultibus et laudibus.

^c Conc. Aquisgr., c. 126. Ex Isid. l. 1, c. 19, Offic.

^d Ibid., c. 127. Ex eodem, c. 20.

CAPUT XXII. — *De completis.*

^a De completis celebrandis in Patrum invenitur exemplis, David dicente : *Si ascendero in lectum strati mei. Si dedero somnum oculis meis, et palpebris meis dormitationem, et requiem temporibus meis, donec inveniam locum Domino, tabernaculum Deo Jacob (Psal. cxxxii).* Nos autem si locus Domini esse volumus, et tabernaculum et templum ejus cupimus haberi, exempla sanctorum imitemur, ne de nobis dicatur quod legitur : *Dormierunt somnum suum, et nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis (Psal. lxxv).*

CAPUT XXIII. — *De recepto silentio post completum.*

Expleto completo summum silentium fiat, et orationes secretae fiant cum recordatione peccatorum; et postea gratias agant Deo, dicendo : *Gratias ago tibi, Domine, sancte Pater omnipotens æterne Deus, qui me dignatus es in hac die custodire: per tuam sanctam misericordiam concede mihi hanc noctem mundo corde et corpore sic pertransire, qualiter, mane surgens, gratum tibi servitium exsolvere possim, per Christum Dominum nostrum. Amen.*

Et cum magna cautela ambulent in ecclesia et in dormitorio; et cum ad proprium stratum venerint, dum se collocaverit clerus, dicat psalmum : *Deus, in adjutorium meum intende (Psal. lxxiv), totum eum Gloria;* et post dicat versum : *Pone, Domine, custodiam ori meo, et ostium circumstantiæ labiis meis (Psal. cxi, 3).* Sicut mane surgens postulavit sibi labia a Domino aperiri, sic requiescens roget poni ori suo a Domino custodiam.

CAPUT XXIV. — *De eo quod horas canonicas canonici religiose observare debent.*

^b Studeant summo perere canonici prædictas horas vigilantissima cura custodire, et in his divinum officium humiliter ac devote persolvere; mox enim ut auditum fuerit signum, festinanter ad ecclesiam convenient, relictis omnibus quælibet fuerint in manibus, sic tamen ut non pereant; et si longe ab ecclesia aliquis fuerit, ut ad opus Dei per horas canonicas occurrere non possit, agat opus Dei cum tremore divino ubi tunc fuerit. Et prævideat custos ecclesiæ ut illa signa horis competentibus sonentur.

^c Et caveant canonici, ut non pompaticè, aut inhoneste, aut incomposite, aut superbe intrent, aut stent, aut sedeant, in ecclesiam.

CAPUT XXV. — *De diligentia psallendi.*

^d Ubique credimus divinam esse præsentiam, et oculos Domini speculari bonos et malos, maxime tamen hoc sine aliqua dubitatione credamus, cum ad opus divinum assistimus; ideo semper memores simus quod ait Propheta : *Servite Domino in timore, et exultate ei cum tremore (Psal. ii).* Et iterum : *Psallite sapienter (Psal. xlvii).* Et : *In conspectu angelorum psallam tibi (Psal. cxxxvii).* Ergo considere-

A mus qualiter oporteat in conspectu divinitatis et angelorum ejus esse, et orare: et sic stemus ad psallendum, ut mens nostra concordet voci nostræ. ^e Nam si cum bonis hominibus, vel potentibus, volumus aliqua suggerere, non præsumimus nisi cum humilitate et reverentia; quanto magis Dominus universorum a nobis cum humilitate et puritate supplicandus est?

CAPUT XXVI. — *De eo quod non pompaticè standum est in ecclesia.*

^f Mox autem, audito signo, omnes canonici festinent ad ecclesiam; et non pompaticè, aut inhoneste, vel incomposite, sed cum Dei timore ingrediantur eam. Nec cum baculis, aut camputis, aut fustibus in choro, exceptis debilibus, sed religiose illis standum et psallendum est. Sunt enim quidam clericorum qui in sæcularibus negotiis et disceptationibus pene totum infatigabiliter deducunt diem, et mox ut ecclesiam ad divinum officium peragendum intraverint, ita fatigati videntur, ut nec orationi vacare, nec ad psallendum stare queant, sed potius sedentes, non divinis, sed vanis solent instare loquelis, et sæcularia verba, et (quod dictu nefas est) turpia et obscena invicem proferunt. Oportet namque ut ab his qui id faciunt, et ab illis qui eos forte imitari volunt, iste execrabilis usus radicatus evellatur, secundum sententiam Domini dicentis : *Domus mea domus orationis vocabitur (Math. xxi).*

CAPUT XXVII. — *De proficiscentibus in itinere.*

^g Quicumque ex clero in itinere cum episcopo, vel cum alio, proficiscuntur, ordinem suum, in quantum iter vel ratio permiserit, non negligant. Et non eos debent præterire horæ constitutæ, tam de officiis divinis, quam aliunde.

CAPUT XXVIII. — *De his qui in quibusdam levioribus culpis delinquant.*

^h Si quis ex clero ad opus Dei vel ad mensam tarde occurrerit, aut pro aliqua causa senior suus psalmodiam vel missas cantare ordinaverit, et hoc minime impleverit, et si fregerit quidpiam, aut perdidit, vel aliquid excesserit, et non veniens continuo ante episcopum, aut ante eos qui sub eo sunt, ipse ultro satisfecerit, vel celaverit delictum suum, dum per alium cognitum fuerit, majori subiacet emendationi; nam si ipse sponte confessus fuerit, leviori subiacet emendationi, secundum modum ⁱ culpæ: qui modus corruptionis in episcopi, aut in illius judicio qui sub eo est, pendeat.

^j Qui in levioribus culpis deprehensus fuerit, in illa die privetur a mensæ participatione, et in oratorio psalmum aut antiphonam non imponat, nec lectionem recitet. Refectionem cibi post clericorum refectionem accipiat, ut si verbi gratia cleri reficiunt hora sexta, ille nona, si cleri nona, ille vespera.

CAPUT XXIX. — *De gravioribus culpis.*

Si quis clericus de ordine canonico gravioris culpæ

^a Conc. Aquisgran., c. 123 et seq. Ex eodem, c. 21.

^b Ibid., c. 131.

^c Ut in Reg. sancti Benedicti, c. 5).

^d Sancti Benedicti Regul. c. 19.

^e Sancti Benedicti, ibid., c. 2).

^f Conc. Aquisgran., c. 151.

^g Sancti Benedicti Reg., c. 50.

^h Ex c. 45 ejusdem.

ⁱ Ex ejusdem c. 21.

crimen commiserit, id est, homicidium, fornicationem, adulterium, furtum, vel his similia ex principalibus vitiis, corporali castigationi subiaceat primitus. Deinde quanto tempore voluerit episcopus, vel qui sub eo sunt, carcere, vel exsilio puniatur, sciens illam terribilem sententiam Apostoli Domini dicentis: *Tradere hujusmodi hominem in interium carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini (I Cor. v)*. Et dum in ipso carcere fuerit, nullus ei ex clero in ullo jungatur consortio, neque in colloquio, nisi cui prior jusserit; et hic solus persistet in pœnitentia luctuum quandiu priori visum fuerit.

Egressus de carcere, si episcopo, vel his qui sub eo sunt, visum fuerit, agat adhuc publicam pœnitentiam, id est, suspendatur ab oratorio, simul et a mensa; et omnibus horis canonicis veniat ante ostium ecclesiæ, ubi prior jusserit, jacens prostrato omni corpore suo, ante ipsum limitem ecclesiæ usque dum ingrediuntur omnes, et postea erigit se, stet foras ecclesiæ ante ipsum ostium, et impleat ibi officium suum, in quantum potest; et jacens, vel stans ante ipsum limitem, cum nullo homine. Egre- dientibus de ecclesia, similiter prostratus jaceat, usque dum omnes fuerint egressi foras.

De abstinentia quandiu vel qualiter episcopo, vel his qui sub eo sunt, visum fuerit, mensura, vel hora, qua ei viderint competere, neque a quoquam benedicatur, usque dum reconcilietur.

CAPUT XXX. — *De reconciliatione pœnitentis capitale crimen.*

Ordo pœnitentiam agentis publicam hic est: suscipies eum quarta feria mane in capite Quadragesimæ, id est in capite jejuniorum, et cooperies eum cilicio, et orabis pro eo; et includes eum usque in Cœnam Domini: qui eodem die præsenietur in gremio ecclesiæ; qui dum vocatus venerit ad reconciliandum ante episcopum, vel clerum, eum omni humilitate prostrato omni corpore super terram ante absidam, petat ab omnibus veniam; et episcopus, vel qui sub eo est, det orationes super eum ad reconciliandum in quinta feria Cœnæ Domini.

CAPUT XXXI. — *De confessionibus.*

Hortatur nos Scriptura dicens: *Revela Domino viam tuam, et spera in eum (Psal. xxxvi, 5)*. Item dicit: *Confitemini Domino, quoniam in sæculum misericordia ejus (Psal. cv, 1)*. Item: *Delictum meum cognitum tibi feci, et injustitias meas non abscondi (Psal. xxxi, 5)*. Item: *Confitebor adversus me injustitias meas Domino; et tu remisisti impietatem peccati mei (Ibid. 6)*. Et iterum: *Confitemini alterutrum peccata vestra (Jac. v, 16)*, et deleantur. Et alibi: *Qui abscondit scelera sua, non dirigitur; qui autem ea confessus fuerit, salvabit animam ejus a morte (Prov. xxviii, 13)*. Et Dominus in Evangelio ait: *Agite pœnitentiam, appropinquavit enim regnum cœlorum (Matth. iii, 2)*. Necesse est ut dum modo, suadente diabolo, multa contra voluntatem et præceptum Dei commisimus, per veram humilitatem et confessionem emendemus pœnitentes, sicut sancti Patres consti-

luerunt; et deinceps cum aliqua cogitatio mala in cor, suadente diabolo, venerit, cito episcopo, vel priori, confiteatur, ut per veram confessionem et pœnitentiam, regnum Dei habere mereamur. Nimis enim improbus est qui ante Dei oculos peccat et homini confiteri erubescit.

CAPUT XXXII. — *Ordo ad pœnitentiam accipiendam, et confessionem faciendam.*

Hæc est oratio pœnitentiæ et confessionis nostræ, quæ coram Deo et sacerdotibus ejus a nobis pariter agendæ sunt, id est, in unoquoque anno tribus vicibus, id est in tribus Quadragesimis populus fidelis suam confessionem suo sacerdoti faciat, et qui plus fecerit, melius facit. Monachi in unoquoque Sabbato confessionem faciant, cum bona voluntate, episcopo aut priori suo. Quando volueris confessionem facere peccatorum tuorum, viriliter age, et noli erubescere, quia inde venit indulgentia; et sine confessione non est indulgentia.

Imprimis prosterne te humiliter in conspectu Dei in terra ad orationem, et roga beatam Mariam cum sanctis apostolis, et martyribus, et confessoribus, ut ipsi intercedant pro te ad Dominum, et Deus omnipotens dignetur tibi dare sapientiam perfectam, et scientiam, et intelligentiam veram, ad confitendum peccata tua. Et postea surge cum fiducia et vera credulitate, et dic illi: *Serve Dei, credis in Deum Patrem omnipotentem creatorem cœli et terræ?*

Respond. Credo.

C Interrog. Credis in Patrem et Filium et Spiritum sanctum?

Respond. Credo.

Int. Credis quod istæ tres personæ, quomodo diximus, Pater et Filius et Spiritus sanctus, tres personæ sint, et unus Deus?

Respond. Credo.

Int. Credis quod in ipsa carne in qua nunc es, recipere habes quod egisti, et quod egeris sive bonum, sive malum?

Respond. Credo.

Int. Credis resurrectionem et vitam æternam esse tibi post mortem?

Respond. Credo.

D Int. Vis dimittere omnia mala illis omnibus qui in te peccaverunt, ut Deus dimittat tibi omnia peccata tua? dicente eodem Domino in Evangelio: *Si remisistis hominibus peccata eorum, remittentur vobis peccata vestra (Matth. xviii, 35)*.

Respond. Volo.

Et postea require eum diligenter, si sunt secum opera mala, quæ separant hominem (ut ait Apostolus) a regno Dei. Hæc sunt mala cogitatio, malus sermo et otiosus, odium, invidia, detractio, maledictio, convicium, turpiloquium, scurrilitas, dissimulatio, adulatio, murmuratio, cupiditas carnalis, elatio, desidia, pigritia, inhonoratio, bonorum inhonoratio, cognatorum inhonoratio, diebus Dominicorum et sanctorum solemnitatum iguorantia, ira-

cundia, avaritia, falsa testificatio, somnolentia, A et intemperantia in cibis, rapina, gula, ebrietas, comesatio, fornicatio, adulterium, sacrilegium, superbia, perjurium, furtum, homicidium, et his similia. Et postquam confessus fuerit sua peccata, si vult dimittere ea, da ei pœnitentiam, et si non vult, non da ei pœnitentiam, quia non potes; et si vult dimittere ipsa peccata, fac ei constiteri ea, et ad ultimum dicere: Multa sunt peccata mea in factis, in verbis, in cogitationibus; tunc da illi pœnitentiam canonice mensuratum; et postea effunde super eum orationes et preces.

Cavendum est utique ne hi qui in gravibus peccatis incidunt, et hi qui in levioribus quibusdam delinquant, æqualiter judicentur, sed secundum morbum adhibenda est medicina.

CAPUT XXXIII. — *De excommunicatione culparum.*

Si quis clericus contumax, aut inobediens, aut superbus, aut ebriosus, aut detractor, aut rebellis, aut bilinguis, aut fornicator, aut contradictor, aut contentiosus, aut p̄ptor, aut fur, aut murmurator, aut increpator, aut indicti jejunii transgressor, aut juxta crucem standi et adorandi contemptor, aut in aliquod contrarium consistens, aut p̄ceptis episcopi, vel eorum qui sub eo sunt, contemptor fuerit, sua voluntate veniam non petierit, hic secundum Domini p̄ceptum admoneatur, semel, et bis, et ter, secreto, a senioribus suis; et si se non emendaverit, objurgetur publice coram omnibus. Si vero neque sic se correxerit, excommunicationi subiaceat. Si autem improbus est, aut minus intelligens, aut incorrigibilis, vindictæ corporali subdatur.

CAPUT XXXIV. — *De Quadragesimæ observationibus.*

Licet omni tempore vita Christianorum simplex debeat esse et sobria, maxime tamen religiosis mentibus convenit ut his diebus continentius vivant, et sedula servitute adhærere Deo contendant. Ideoque decernimus ut in illis quadraginta diebus ante Pascha, cum omni puritate mentis et corporis noster clerus, Deo jubente, in quantum poterit, se custodiat. De cibi autem et potus perceptione, in quantum Deus auxilium dederit, parcitatem habeat, id est, ut quotidie, exceptis diebus Dominicis, a capite Quadragesimæ, usque ad Pascha sanctum, post dictam vesperam in refectorio reficiat, et ab illis cibis se absteineat vel potu, sicut episcopus vel qui sub eo sunt cum ratione constituerint. Et alibi neque in ipsa civitate, neque in monasteriis, neque in quibuslibet locis, neque in domibus propriis, his quadraginta diebus reficiant, nisi ubi hora competente ad cibum suum accipiendum pro utilitatis causa longe fuerint, et adesse cum fratribus non potuerint.

Lectioni vero clerici in his quadraginta diebus, exceptis diebus Dominicis suis, a prima dicta usque ad tertiam plenam vacent, et foras claustra, nisi necesse fuerit, non egrediantur, nisi episcopus, aut qui sub eo est, judicaverit ut fiat, quod sciendum est.

^a Ex Regul. sancti Benedicti, c. 70.

Et post tertiam tunc temporis capirulum habeant, et postea faciant quod congruum fuerit, sive in legendo, sive in operando.

CAPUT XXXV. — *De temporibus in quibus semel aut bis in die clericis reficiendum est.*

A Pascha autem usque ad Pentecosten bis in die canonici reficiant, et carnem manducandi licentiam habeant (nisi pœnitentes) p̄ter tantum quartam sextamque feriam. A Pentecoste vero usque ad nativitatem sancti Joannis Baptistæ, similiter bis in die reficiant, et carne absteineant. A nativitate vero sancti Joannis usque ad transitum sancti Martini, sicut antea bis in die reficiant, quarta et sexta feria a carne absteineant.

Ab ipso transitu sancti Martini usque ad natalem Domini a carne omnes absteineant, et usque ad nonam jejunent, et omnibus his diebus in refectorio reficiant. Et post natalem Domini usque ad caput Quadragesimæ secunda et quarta, et sexta feria, in refectorio ad nonam reficiant. Reliquis his diebus duabus vicibus in refectorio reficiant. A carne vero quarta, et sexta feria his temporibus absteineant. Et si dies festus in his diebus feriis talis venerit, si permiserit prior, carnem manducant pro infirmitate.

CAPUT XXXVI. — *De festivitibus sanctorum.*

Illud intimare complacuit, ut nos et clerus noster, festivitibus Domini, et sanctæ Mariæ, vel duodecim apostolorum, seu reliquorum sanctorum, quorum usus est in ista provincia, annis singulis celebrare (in quantum Deus possibilitatem dederit) officium divinum die noctuque procuremus. Et episcopus, vel qui sub eo est, in Nativitate et Epiphania Domini, et Pascha, et clauso Paschæ, et Ascensione Domini, et Pentecoste, et festivitibus sanctorum provincie suæ, in domo sua ad ipsos clericos refectio-nem faciat, si p̄sens est, et si absens est, his diebus tunc in refectorio habeant refectio-nem sufficienter, sicut superius scriptum est. Et postquam de refectorio exierint, in caminata bibant duabus vicibus aut tribus, qualiter consolatio sit, et ebrietas non dominetur.

Aliis vero diebus festis, sicut moris est Ecclesie, juxta quod melius p̄lati possunt, clericis suis cibum potumque ministrent. Et illud interea caveant p̄lati, ne id quod dare debent, aut possunt, qualibet dissimulatione, aut tenacitate, subditis subtrahant, ne paupertatis occasione compulsi, per diversa vagari ac se turpibus implicari negotiis cogantur; relictoque Ecclesiastico officio, incipiant indiscipline vivere, et propriis voluptatibus deservire; et p̄lati qui eis necessaria largiendo a Domino remunerari poterant, districtè et severe judicentur.

CAPUT XXXVII. — *Ut non p̄sumat aliquis alterum cedere aut excommunicare.*

^a Vitetur in hoc ordine canonico omnis p̄sumptionis occasio, id est, ut nulli liceat quemquam

parem summ excommunicare, aut cædere, quamvis aliquis sua præsumptione ipsum ad hoc incitet : non est summ advindicare, aut in verbis, aut in factis, sed ad priorem veniat, et ille secundum ordinem ipsam causam definiat. Et qui hoc facere præsumperit, ab episcopo vel ab eo qui sub eo est, iudicetur.

CAPUT XXXVIII. — *Ut in congregatione canonicorum nulli liceat alterum defendere.*

* Omnibus modis cavendum est ut pro nulla occasione alter præsumat alium defendere, nec quasi parentelæ obtentu, aut aliquo amicitia, aut familiaritate, id a canonicis præsumatur, quia gravis occasio scandalorum in congregatione ex hac causa solet oriri. Quod si quis transgressus fuerit, a priore acriter coerceatur, ut cæteri timorem habeant.

CAPUT XXXIX. — *De zelo bono quem debent servi Dei habere invicem.*

† Sicut est zelus amaritudinis malus, qui separat a Deo, et deducit ad infernum, ita est zelus bonus, qui separat a vitiis, et ducit ad Deum, et ad vitam æternam. Hunc ergo zelum ferventissimo amore exerceant servi Dei, id est, ut honore se præveniant invicem, et infirmitates suas sive corporum, sive morum, patientissime tolerant. Et si qua vitia reperta fuerint, reprimenda sunt, et castigatio adhibenda est, cum his a quibus hoc est commissum (ut ait Apostolus)... existant, qualiter vitia si orta fuerint possunt destruere, et ad meliorem statum unumquemque provocare, quia scriptum est : *Qui diligit Dominum, odite malum (Psal. xcvi, 10). Nam qui diligit iniquitatem, odit animam suam.* Nam ille animam suam bene diligit, qui se custodit, et alios ad exemplum bonæ conversationis, et verbis, et operibus, trahit.

CAPUT XL. — *De infirmis canonicis.*

* Si aliquis ex clero infirmatur, episcopus, vel qui sub eo est, habeat maximam curam de illo ; et caveat ne negligatur infirmus ; sed sicut revera Christo, ita ei serviatur. Quibus infirmis sint mansiones deputatæ, rationabiliter dispositæ, condignæ, aptæ, ubi esse possint ; et sit unus ex clero deputatus timens Deum, qui circa infirmum maximam curam gerat de omnibus necessitatibus ejus ; et habeat solatium si opus est, juxta quod constituerit prior : et sciat si bene ministraverit, gradum bonum sibi a Deo acquiri.

Sed et ipse infirmus consideret in honore Dei sibi serviri, et non superfluitate sua contristet servientem sibi. Et hoc indicendum est, quod infirmo licet omni hora cibum et potum sumere, quando desideraverit, vel possit, si opportuno non possit.

CAPUT XLI. — *De vestimentis et calceamentis clericorum.*

Ille dimidia pars cleri, qui seniores fuerint, annis singulis accipiant cappas novas, et vestes laucas

* Ex Regula sancti Benedicti, c. 69.

† Ibid., c. 72.

novas ; et veteres, quas præterito acceperunt, semper reddant, dum accipiunt novas. Et alia pars dimidia cleri, illas cappas et vestes veteres, quas illis seniores sui singulis annis reddunt, accipiant. Et illi seniores illas cappas et vestes, quas reddere debent, non commutent. Et unusquisque cleri senioris annis singulis tres campsiles accipiant ; et unusquisque cleri junioris annis singulis duas campsiles accipiant. Calceamenta vero omnis clerus annis singulis, pelles buccinas, et solas, paria quatuor accipiant. Et vestimenta in transitu sancti Martini, et campsiles in Pascha, et calceamenta in Kalendis Septembris habeant.

CAPUT XLII. — *De elemosynis accipiendis.*

Si aliquis veli sacerdoti pro missa sua, vel pro confessione, aut clerico pro psalmis, et hymnis, seu pro seipso, vel pro quolibet charo suo, aut vivente, aut mortuo, aliquid in elemosyna dare voluerit, hoc sacerdos, vel clericus a tribuente accipiat, et exinde quod voluerit faciat. Si autem a tribuente ad omnes sacerdotes aliquid in elemosyna datum fuerit, hanc elemosynam communem habeant et psalmodiam, vel missas pro illo misericordie faciant.

CAPUT XLIII. — *De mensura sacerdotibus de elemosynis accipienda, facienda.*

Nimis grave eis esse existimamus, si tam ingentium onera peccantium solis illis sacerdotibus contigerit portare, quia facilius Dei misericordiam plures impetrant quam unus, quia unusquisque de propria conscientia sua debet metuere, quanto magis de alienis peccatis supra vires non debet sibi sarcinam peccatorum cumulare.

CAPUT XLIV. — *De cura quam in populo sibi commisso debent habere clerici.*

Cavendum nobis est ne in periculum per nostram negligentiam, ut ita dixerim, absque baptismo, et confirmatione, et confessione, et prædicatione, in quadam securitate positus incurrat noster populus. Unde constituimus ut bis in mense per totum annum, de quinto decimo, in quinto decimo, verbum salutis ei prædicetur, qualiter ad vitam æternam, Deo auxiliante, perveniat. Et si omnibus festis et Dominicis diebus assidua fuerit prædicatione, utilior est ; et juxta quod intelligere vulgus possit, ita prædicandum est.

CAPUT XLV. — *Cui committi debeant stipendia pauperum.*

† Evangelicis atque apostolicis instruimur documentis, in colligendis hospitibus ; et ideo ante omniam operam debere dare, ut merito de nobis a Domino dicatur : *Hospes fui, et collegistis me (Math. xxv, 35).* Proinde oportet ut prælati Ecclesiarum, præcedentium Patrum exempla sectantes, aliquod præparent receptaculum, ubi pauperes colligantur, et de rebus Ecclesiarum tantum ibidem deputent, unde sumptus necessarios juxta possibilitatem rerum habere valeant,

* Sancti Benedicti, Regula, c. 56.

† Conc. Aquisgran., c. 141.

exceptis decimis, quæ de Ecclesiæ villis ibidem conferuntur. Sed et canonici tam de frugibus quam etiam de omnibus elemosynarum oblationibus in usus pauperum decimas libentissime ad ipsum conferant hospitale. Et boni testimonii frater constituatur, qui hospites, et peregrinos mendicantes, ut pote Christum in illis, suscipiat, eisque necessaria libenter pro viribus administret; qui etiam ea quæ in usus pauperum cedere debent nequaquam in suos usus reflectat, ne cum Juda loculos Domini furante sententiam damnationis excipiat.

Et prælati cavere debent ne curam pauperum parvipendant. Et clerici, si aliis temporibus nequeunt, saltem quadragesimali tempore, pedes pauperum in competenti lavare debent hospitali, juxta illud evangelicum: *Si ego Dominus et magister lavi vobis pedes, quanto magis vos debetis alteri lavare pedes* (Joan. XIII, 14), et cætera. Quapropter expedit ut in competenti loco hospitale sit pauperum, ubi perfacilis ad illud veniendi conventus fieri possit fratrum. Quod si is cui hospitale commissum est curam pauperum neglexerit, eorumque res in suos usus retorserit, quanquam divina ultione dignus sit, severius tamen quam cæteri delinquentes a præpositis judicandus, et a ministerio removendus; nec immerito, quippe qui et pretia peccatorum, et alimenta pauperum, et thesaurum cælo recondendum, suis aptavit usibus.

CAPUT XLVI. — *De præpositis.*

Quamvis omnes qui præsentati rite dicantur, usus tamen obtinuit eos vocari præpositos qui quamdam prioratus curam sub aliis prælatis gerunt. Hi tamen qui juxta morem hunc præpositi vocantur, tales et tam strenui constituendi sunt, qui vitæ probabilis sint, et ea quæ sibi injuncta sunt, fideliter humiliterque expleant; et pro eo quod aliis prælati sunt, nequaquam parvipendant canonica instituta, sed quanto plus implicentur in fratrum curis, tanto magis studeant cœlestibus obtemperare monitis. Debent igitur cunctæ congregationi utiles esse, et de ministerio sibi commisso fideliter proficere. Ea vero quæ fratribus dare debent, cum charitate tempore opportuno incunctanter præbeant, quatenus a Domino de fidei administratione gradum bonum sibi acquirant.

CAPUT XLVII. — *Quales vice prælatorum in congregatione fungi debeant.*

Oportet Ecclesiæ prælatos, ut de congregatione sibi commissa tales eligant boni testimonii fratres, in quibus onera regiminis secure possint parti. Quibus etiam talem conferant dignitatem, ut vice illorum fungentes, et inobedientes canonica censura corripere, et obediens hortando ad meliora valeant provocare. Non constituendi sunt personaliter, aut eo ordine quo in collegio fratrum admissi sunt, sed secundum vitæ meritum, et spiritualium donorum

^a Conc. Aquisg., c. 159.

^b Ibid., c. 158. Ex Regul. beati Benedicti, c. 21, 64, 65.

A prærogativam: qui et in congregatione assidui sint, et fratrum curam pervigili studio gerant; et sicut alios præcedunt magisterio, ita nimirum innocentis vitam informant exemplo, ut, juxta Apostolum, exemplo sint cæteris in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, et castitate, etc. (1 Tim. iv).

Qui etiam, si prioratus sui causa intumescere cœperint, et curæ fratrum nihil propenderint, et si crebro incorrigibiles extiterint, a ministerio propellantur, alique in loco illorum qui strenue peragere possint constituantur.

CAPUT XLVIII. — *De pueris nutriendis custodiendisque.*

Solent rectores Ecclesiarum vigilare oportet, ut pueri et adolescentes, qui in congregatione sibi commissa nutriuntur, vel erudiuntur, ita jugibus ecclesiasticis disciplinis constringantur, ut eorum lasciva ætas, et ad peccandum valde proclivis, nullum possit reperire locum quo in peccati facinus proruat. Quapropter in hujusmodi custodiendis, et spiritualiter erudiendis, talis a prælatis constituendus est vitæ probabilis frater, qui eorum curam summa gerat industria, eosque ita arctissime constringat, qualiter, ecclesiasticis doctrinis imbuti, et armis spiritualibus induti, et Ecclesiæ utilitatibus decenter parere, et ad gradus ecclesiasticos quandoque digne possint promoveri.

Libuit præterea, ob ædificationem congruam, et instructionem negotii de quo agitur, quamdam sanctorum Patrum sententiam huic operi inserere, quæ ita se habet: ^c Prona est enim omnis ætas ab adolescentia in malum. Quisquis autem in clero puberes, aut adolescentes existunt, omnes in uno conclavi atrii commorentur, ut lubricæ ætatis annos, non in luxuria, sed in disciplinis ecclesiasticis agant, deputati probatissimo seniori, quem et magistrum doctrinæ, et testem vitæ habeant, et cætera. His ita præmissis, oportet ut probatissimo seniori pueri ad custodiendum, licet ab alio erudiantur, deputentur. Frater vero cui hæc cura committitur, si eorum curam parvipenderit, et alia quam oportet docuerit, aut his aliquam cujuslibet læsionis maculam ingesserit, severissime correptus ab officio amoveatur; et fratri alii hi committantur, qui eos et innocentis vitæ exemplis informet, et ad opus bonum peragendum excitet.

CAPUT XLIX. — *Ut omnes canonici ad completorium conveniant.*

Expletis religiosissimo obsequio horis competentibus diurnis officiis ab omnibus canonicis, dato signo, devotissime ad completorium veniendum est, incipiente nocte; quo completo, non oportet ut epulis et potationibus, vanisque inserviant loqueliis, sed his penitus postpositis, humiliter et honeste dormitorium petant, et nequaquam duo in uno lecto, sed singuli in singulis lectis quiescant. ^e Lucerna

^c Conc. Aquisg., c. 155.

^d Conc. Tolet. IV, c. 25.

^e Reg. sancti Benedicti, c. 22.

quoque in eodem dormitorio noctis tempore jugiter ardeat. Nihil denique inhonestum aut indecens in dormitorio geratur ab aliquo; nec quisquam aliquem inquietare præsumat, nec ad verba inutilia et otiosa prorumpere cogat. Hujus capituli contemptor specialiter a prælatis et magistris severissime corripiatur.

CAPUT L. — *De cantoribus.*

* Studendum summopere cantoribus est, ne donum sibi divinitus collatum vitis fœdent, sed potius illud humilitate, et sobrietate, et castitate, et cæteris sanctarum virtutum ornamentis exoriant: quorum melodia animos populi circumstantis ad memoriam amoremque cœlestium non solum sublimitate verborum, sed etiam suavitate sonorum, quæ dicantur, erigat. Cantorem autem, sicut traditum est a sanctis Patribus, et voce et arte præclarum illustremque esse oportet, ita ut oblectamento dulcedinis animos incitet audientium, etc. Cantores itaque non propter donum sibi collatum se cæteris superbiendo præferant, sed humiliter socios exhibeant. Et providendum est illis quando temperate, quando submisso divinum agatur officium; scilicet ut secundum numerum clericorum, et officii qualitatem, et temporis prolixitatem, tantum protendant, et voces moderentur cæterorum. Sonum etiam vocalium litterarum bene et ornate proferant.

Hi vero qui hujus artis minus capaces sunt, donec erudiantur melius, convenit ut sileant, quam cantare volendo quod nesciunt, aliorum voces dissonare compellant. Psalmi namque in ecclesia non cursim, aut in excelsis atque inordinatis, seu intemperatis vocibus, sed plane et lucide cum compunctione cordis recitentur, ut et recitantium mens illorum dulcedine pascatur, et audientium aures illorum pronuntiatione demulceantur, quoniam quamvis cantilenæ sonus in aliis officiis excelsa soleat fieri voce, in recitandis tamen psalmis hujuscemodi vitanda est vox.

Constituantur interea seniores fratres, probabilioris scilicet vitæ, qui tempore statuto vicissim cum cantorum schola sint, ne hi qui discere debent, aut otio vacent, aut inanibus et supervacuis fabulis instant. Si vero cantores superbi exstiterint, et artem quam divinitus adjuti didicerint aliis insinuare renuerint, graviter ac severe judicentur, ut, emendati atque correcti, talentum sibi a Deo quidem collatum aliis erogare procurent.

CAPUT LI. — *Quales ad legendum et cantandum in ecclesia constituendi sint.*

^b Tales ad legendum, et cantandum, et psallendum in ecclesia constituantur, qui non superbe, sed humiliter, debitas Domino laudes persolvant, et suavitate lectionis ac melodiæ doctos demulceant, et minus doctos erudiant; plusque velint in lectione vel cantu populi ædificationem quam popularem vanissimam adulationem. Qui vero hæc docte peragere

* Conc. Aquisg., c. 157.

^b Ibid., c. 155.

nequeunt, erudiantur prius a magistris, et instructi hæc adimplere studeant, ut audientes ædificent.

CAPUT LII. — *Modus correptionis.*

* Quanquam contemptores canonicarum institutionum episcopali præcipue judicio plectendi sint, juxta modum culparum, ut supra retulimus, mensura extendenda est correptionum. Et hæc omnia jure in prælatorum pendent judicio, quo discretissime temperanda sunt: necesse est enim, ut iidem prælati circa delinquentes medici peritissimi imitentur factum, scilicet ut, adhibita magnæ discretionis cura, quid cuique congruat, quidve conveniat, adhibeant: summopere perpendentes ut, juxta quantitatem vulnorum, exhibeant fomenta curationum; quatenus nec alteri dent quod noceat, nec alteri subtrahant quod juvet.

Omissis igitur his quorum ætati delinquenti paritum non est, sed potius eorum latera ne indurescant virgis assidue tundenda sunt, qualiter erga cæteros delinquentes juxta auctoritatem divinam, et sanctorum Patrum exemplum, traditionesque id fieri oporteat, strictim breviterque ostendatur.

Si quis frater, in congregatione canonica constitutus, horas canonicas frequentare neglexerit, ecclesiamque non religiose, sed pompaticè, vel incompotè, intraverit, et opus Dei negligenter exsecutus fuerit, ad collationem venire distulerit, obedientiam a magistris sibi injunctam agere recusaverit, in legendo et cantando, vel in cæteris ecclesiasticis disciplinis, juxta vires studium non exhibuerit, ad mensam non necessitate, sed vitio tarde occurrerit, e claustris sine licentia exierit, per licentiam vero egressus extra constitutum sibi placitum moras fecerit, in plateis ire, aut in biviviis residere tentaverit, in dormitorio aliquid indecens, aut inhonestum, verbis, aut actibus, perpetraverit, alicubi nisi in dormitorio cum cæteris absque causa inevitabili dormire præsumpserit, fratribus charitatis officio obedienter servire neglexerit, discordiam quam scriptura Dei detestatur, inter fratres seminaverit, et huic institutioni contumax, aut superbus, aut murmurans exstiterit, et cætera hujuscemodi agere tentaverit, hic primo secundum Domini præceptum non solum et secundo, et tertio, quinimo crebrius admoneatur; et si his admonitionibus non cesserit, publica objurgatione corripiatur. Quod et si his renisus fuerit, cæteris sibi alimentis interdictis, pane tantum usque ad dignam satisfactionem utatur et aqua. Si vero nec sic correxerit, separetur a mensa, et a societate fratrum, et a choro psallentium removeatur, et seorsim in loco hujuscemodi negligentibus a prælatis constituto stare cogatur, ut saltem rubore sequestrationis emendetur.

Deinde si his modis incorrigibilis exstiterit, et retas permiserit, ut ait Salomon: *Stultus verbis non corrigitur* (Prov. xviii, 2), congrua ei verberum adhibeatur castigatio, secundum beati Gregorii senten-

* Ibid., c. 154.

tiam : « Qui iubentis verba non audit, verberibus admonetur; ut ad bona desideria pœnæ trahant, quem præmia non invitant. » Cæterum si talis fuerit, quem aut ætas, aut qualitas personæ verberari non siverit, publica objurgatione, et jejuniorum continua afflictione, et sequestrationis rubore, hujusmodi corripiatur, usque dum digna pœnitentiæ satisfactione veniam consequatur. Si vero uterque, et qui flagellatur, et quem flagellari ætas aut qualitas personæ prohibet, adhuc incorrigibiles extiterint, sit locus intra claustra canonicorum, sicut multis in locis noscitur esse, quo ad tempus retrudantur; et secundum modum culpæ castigentur, secundum Apostolum : *Traditi Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini (1 Cor. v, 5).* Quod si etiam tot saluberrimis admonitionibus castigantibus necdum paruerint, fiat pro eis ab omni congregatione communis oratio, ut postrema sanentur a Domino. Si prorsus inemendabiles et incorrigibiles apparuerint, ne per plures eorum dira serpent contagia, necesse est ut a cæterorum societate, ut pote oves morbidæ, separati, ante præsentiam deducantur episcopi. Si vero quis in collegio canonicorum criminalem culpam adniserit, huic nulla est danda dilatio, quin aut sponte pœnitentiam pro admissio crimine gerat, aut si id agere resultaverit, coram episcopo deducatur, ut ab eo publica mulletur pœnitentia. Meminisse enim oportet rectores, quod columba in divinis Scripturis Ecclesia appellata est, quæ non unguibus lacerat, sed alis pie percutit. Unde etiam illis summopere observandum est, ut, sicut præmissum est, juxta modum culparum, et personarum, et ætatum, omnino ipsa correptio sit temperata, ut nec vitium desidie inoleseat, nec correptio mansuetudinis modum excedat, ne (ut ait beatus Maximus) aut solutior lenitas cohibentium licentiam præbeat peccanti, aut immoderata severitas a lapsis non revocet delinquentem.

Sed et hoc illis nihilominus cavendum est, ne errata delinquentium alicujus rei livore feriant, sed potius (ut ait beatus Augustinus) sint criminum persecutores et hominum liberatores. Oderint vitia, diligant homines. Oderint quod instinctu diaboli ingestum est, diligant quod Dei bonitate creatum est. Teneant in manu baculum, et virgam : baculum videlicet, quo aliorum virorum imbecillitates spiritaliter sustentent; virgam vero qua vitia delinquentium zelo rectitudinis feriant. Interea delinquentibus excommunicatis fratribus, nequaquam debent cæteri fratres favere, aut eos suis adulationibus decipere, aut eorum errata defendere, sed potius open ferre, ut æquitatis censura districte corrigantur.

CAPUT LIII. — *Ut canonici cucullas monachorum non induant.*

^b Reprehensibilem apud plerosque canonicos inolevisse comperimus usum, eo quod contra morem

^a Sancti Bened. Reg., c. 25.

^b Conc. Aquisg., c. 125.

^c Concil. Aquisgran., c. 124.

A ecclesiasticum cucullas, quibus solis monachis utendum est, induant, cum utique illorum habitum penitus usurpare non debent, a quorum proposito quodammodo distant, quia sicut indecens est ut armamilitaria more laicorum gestent, ita nimirum inhonestum et valde indecorosum est ut alterius propositi indumenta sibi imponant. Habitus namque singulorum ordinum idcirco in Ecclesia ab invicem discreti sunt, ut his visis cujus propositi sit gestans, vel in qua professione Domino militet, liquide cognoscatur; nam et Domini lege vir muliebrem, et mulier virilem, prohibetur induere vestem, scilicet ut uterque sexus sibi conveniente veste indutus incedat; sicut enim turpe est virum vestem muliebrem, et mulierem vestem virilem induere, ita valde indecorum est canonicum vestem monasticam induere, nisi tamen cum veste etiam propositum voluerit assumere. Et quia hujusmodi usus nulla autoritate approbatur, sed potius ab his qui sanum sapient merito reprehenditur et repudiatur, oportet ut ab hinc, ne fiat, penitus inhibatum sit.

CAPUT LIV. — *Ut in cultu vestium discretionem teneant.*

^c Quærere potius Deum cultu cordis, quam corporis, evidentibus Scripturæ sanctæ patet indicium. Proinde caveant canonici, ne per immoderatum cultum vestium dehonorent religionis dignitatem. Hieronymus dicit : « ^d Sunt quidam quibus omnis cura de vestibus est, si bene oleant, si pes laxa pelle non fluat. Crines calamistri vestigio rotantur; digiti de annulis radiant; et ne plantas humidior via spargat, vix imprimunt summa vestigia. Tales cum videris, sponsos magis æstimato quam clericos. » Inde dicit Gregorius : « ^e Nemo æstimet in fluxu atque studio vestium peccatum deesse, quia si hoc culpa non esset, nullo modo Joannem Dominus de vestimenti sui asperitate laudasset. Si cultus vestium culpa non esset, nequaquam Paulus apostolus per Epistolam feminas a pretiosarum vestium appetitu compereret, dicens : *Non in veste pretiosa* » (1 Tim. ii, 9). Unde oportet canonicos sanctæ auctoritati parere, et humilitatem corde, mente, actu, habitu, incessu, æquitate religiosissime demonstrare, plusque velint sancta conversatione, eximiiisque moribus, quam ornatu vestium, fulgere.

^d Decet porro ut eorum talis sit vestium cultus qui vanitatis occasione careat; non enim specialiter præsumi debet ab aliquo quod non generaliter teneatur ab omnibus. Vestes enim et calceamenta, vel lectualia clericorum, ex moderato et habitu competentis sint nec nimium nitida, nec plurimum abjecta; nam sicut inter ignem et aquam tenenda est via, ut nec exuratur homo, nec demergatur; sic inter apicem superbiæ, et voraginei desidie, iter nostrum temperare debemus.

^d Epist. ad Eustoeh.

^e Homil. 6 in Evang.

CAPUT LV. — *Quod a praelatis gemina pastio sit A nocuumque genus. Nemo miles cum uxore pergit ad bellum.*
subditis impendenda.

^a Solerter praelatis satagendum est ut ego quibus præsunt verbis et exemplis ad bene vivendum informant; fixoque corde tenendum ne eos quasi proprios, sed ut Domini sui gregem, tractare meminerint, juxta illud quod Petro dicitur: *Si diligis me, pasce oves meas*, inquit, non tuas. Et hoc ideo dicimus, quia sunt nonnulli qui oves Christi non amore Christi, sed suæ gloriæ, vel dominationis, vel quæstus, gratia, pascent. Etenim terrena subsidia diligenter illis præbere, exempla virtutis simul verbo prædicationis debent sollicitè impendere. Quapropter studeat unusquisque praelatus ut familiæ Christi annonam spiritalem carnalemque subministret, ut effici mereatur ille evangelicus servus, de quo dicitur: *Fidelis servus et prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore* (Matth. xxiv, 45; Luc. xii, 42).

Ergo sicut subditis necessaria corporis tribuunt, ita nihilominus studere debent, ut iidem religiosissime ordinem servant, et praelatis suis ac magistris honorem debitum similiter impendant. Ut horis canonicis divinum officium implcant; non otio vacent, non vaniloquiis inserviant, non detractionibus, et cæteris vitiorum illucubris, incumbant; sed potius aut orationi, aut lectioni, aut quibuslibet Ecclesiæ, aut certe propriis utilitatibus vacent, aut etiam doctrinis sacris et diversarum artium erudiantur disciplinis: ita videlicet, ut nullus in congregatione inutilis aut otiosus existens, stipendia Ecclesiæ inofficiose accipiat.

Hanc igitur geminam pastionem praelati sibi commissis ovibus impendere instantèr procurent, ut pote pro animabus eorum Domino rationem reddaturi.

CAPUT LVI. — *De familiaritate a clericis mulierum extranearum devitanda.*

^b Prima quidem tentamenta sunt seminarum frequentes accessus, et reprehensibiles exhibent clericos. Quid tibi revera cum feminis, qui ad altare cum Domino fabularis? Te cuncti in publico, te in agro rustici, aratores, ac vinitores, quotidie graviter lacerabunt, si contra depositum fidei cum feminis habitare contendis. Nunquid in choro apostolorum feminæ adfuerunt? Prohibe virgines commorari tecum, quæ de genere tuo non sunt. Nemo inter serpentes et scorpiones securus ingreditur. Non potest cum Domino toto corde habitare, qui frequentibus seminarum accessibus copulatur. Cum approximat stipulam, incendit ignem; cum approximat feminam, corrumpit mentem. Si cum viris feminæ habitaverint, viscarium diaboli non deerit. Janua diaboli, via iniquitatis, percussus scorpionis

^a Concil. Aquisgran., c. 125.

^b Concil. Aquisgran., c. 93.

^c Ex Hieron. epist. ad Nepot.

^d Ex epist. Hieron. 15, ad Paulin.

Iude mando atque remando, ut hospitium canonicorum aut raro, aut nunquam mulierum pedes terant. Vir autem sive mulier, cum ad Domum conversi fuerint, post peccatum suum, quod ad in vicem commiserunt, nec in una villa unquam pœniteant, nec sit inter eos salutatio, aut beneficium; nec visus, nec colloquium (si non casus intervenerit) nec de uno fonte (ut vulgo dicitur) potum bibant; nec alumnus inter utrumque concurrat; nec munusculum quidem, nec colloquium (ut diximus), nec recordatio alterius in mente sua requiescat; sed cum adfuerit, cito veniam a Deo petat. Meminere debent canonici quod nec Davide sanctiores, nec Salomone sapientiores possunt esse. ^e Meminere debent quod paradisi colonum de possessione sua mulier ejecit.

CAPUT LVII. — *De clericis non manentibus in suo proposito.*

Qui semel in clero deputati sunt, aut monachorum vitam expetierunt, statuimus, neque ad militiam, neque ad dignitatem aliquam venire mundanam; et hoc tentantes, et non agentes penitentiam, quominus redeant ad hoc quod propter Deum primitus inegerunt, anathematizari.

CAPUT LVIII. — *De humilitione faciendâ propter Deum carni.*

^d Multitudines hominum, et officia, et placita, et convivium, et salutationes hominum, quasi quedam catenæ voluptatum fugiendæ sunt. Sit vilis et vespertinus eibus. Panis cum oleo et legumine, interdum pisciculus pro summis ducatur deliciis: qui cum Christo desiderat regnare, non quæret magnopere quam de pretiosis cibus et potibus stercus conficiat et urinam. Ventre vacuo sæpius dormiendum: crebræ vigiliae carnem et sensum assignant. Flexo corpore mens erigenda est ad Deum. Semper in manu sacra lectio, et in ore frequenter oratio sit. Pauperibus sumptuum refrigeria manu propria sunt distribuenda. Humilitas vestium tumentis animo non appetenda. Sæcularium, maxime potentium, consortium devitandum.

Aliquid operis semper faciendum, ut diabolus inveniat hominem in opere occupatum. Ab otiosis sermonibus auditus et lingua sunt castigandi. ^e Et in Ecclesia cum timore et veneratione standum; et semper aut orandum, aut cantandum, aut legendum, aut audiendum. De justis laboribus eleemossyna Deo justo dandum. Melius non habere quod tribuatur, quam impudenter petere quod detur. Negotiator clericus, et ex inope dives, et ex ignobili gloriosus, quasi quedam pestis fugiendus.

CAPUT LIX. — *De iracundis doctoribus.*

^f Iracundi doctores per rabiem furoris disciplinæ

^e Ex epistol. Hieron. ad Nepot. med.

^f Isidor., Sent. l. iii, c. 40; et concil. Aquisgran., c. 55.

modum ad immanitatem crudelitatis convertunt; **A** ubi regnat ebrietas (Prov. xi, 1). Alibi dicitur: *Operarius ebrius non locupletabitur. Vinam et mulieres apostatare quidem faciunt sapientes (Eccl. xix, 1, 2).* Et alibi: *Diligentes semper se inebriari vino, noli provocare in congregationem tuam (Eccl. xxxi, 30).* Vinolentos sacerdotes et Apostolos damnat, et vetus Lex prohibet (Levit. x, 9); qui altari servant, vinum et siceram non bibent. ^a Siccera Hebræo sermone omnis potio nuncupatur, quæ inebriare potest: quidquid inebriat, et statum mentis mutat, suge similiter ut vinum.

CAPUT LX. — *De doctrina et exemplis doctorum.*

^a Tam doctrina quam vita clarere debet ecclesiasticus doctor; nam doctrina sine vita arrogantem facit; vita sine doctrina inutilem reddit. Doctoris prædicatio operibus bonis confirmanda est, ita ut quod docet verbo, instruat exemplo. Illa est vera doctrina, quam vivendi bene sequitur forma; nam nihil turpius est quam si bonum quod quisque prædicat, explere opere negligat; tunc enim prædicatio utiliter profertur, quando efficaciter a proferente adimpletur. Unusquisque doctor et bonæ actionis **B** et bonæ prædicationis habere debet studium; nam una sine altera non facit perfectum; sed præcedat doctor bene agere, ut sequenter possit bene docere. Et in illa doctrina clara, et similitudo patrum, et humilitas propter Deum habendæ sunt.

CAPUT LXI. *De taciturnitate.*

Omni tempore in ecclesia, tam a populo quam a clero, summum silentium fiat, excepto hoc quod ad laudes Dei pertineat. Videamus quod ait Propheta: *Dixi, custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea. Item: Posui ori meo custodiam; obmutui et humiliatus sum; et sicut a bonis (Psal. xxxviii).* ^b Hic ostendit Propheta, si a bonis eloquiis propter taciturnitatem debet interdum taceri, quanto magis a malis verbis propter poenam peccati debet cessari? Inde sancta Scriptura dicit: *Qui enim in Ecclesia verbosari fecerit, et pro se et pro aliis malam redditurum est rationem in die iudicii.* ^c Ergo quamvis de bonis et sanctis duntaxat eloquiis propter taciturnitatem rara loquendi in ecclesia concedatur licentia, quia scriptum est: *In multiloquio non deerit peccatum;* et alibi: *Mors et vita in manibus lingue (Prov. x; xiv).* Nam loqui et docere magistro concedet, tacere et audire discipulo convenit.

Qui hanc taciturnitatem in ecclesia minime custodierit, sed fregerit, sit in ipso die poenitens in aqua et pane. Et si iterum, tribus diebus poeniteat in pane et aqua. Et si tertia vice iteraverit, septem diebus, ut supra, poeniteat. Et si amplius hoc facere **D** præsumperit, corporali disciplinæ subiciatur, ut cæteri timeant.

CAPUT LXII. — *De ebrietate a clero devitanda atque detestanda.*

Dominus in Evang. dicit: *Attendite autem vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula (Luc. xxi, 34).* Et Apostolus dicit: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria (Ephes. v, 18).* Salomon dicit: *Luxuria a res est vinum, et tumultuosa ebrietas; quicumque in his delectatur, non erit sapiens. Nullum secretum est*

Qui cupis esse bonus, et vis dignoscere verum,
Ut mortis socium, sic mordax effuge vinum.
Nulla febris hominum major, quam vitreus humor:
Pro eo surdescunt aures, balbutit denique lingua.
Dic mihi, dicit ebrie, vivis, an morte gravaris?
Pallidus ecce jaces, et sine mente quiescis;
Non bona, non mala, non dura, non mollia sentis.

Caveat, fratres, in omnibus ebrietatem, quia magna animi est subversio. Nam sicut ignis facile incendit stupas, et leviores palcas, ita ebrietas corrumpit animam, et dejicit eam in grande peccatum. Dominus per prophetam ait: *Væ illis qui mense surgunt ad ebrietatem sectandum; et ad potandum vinum usque ad vesperam (Isai. v, 11).* Et in alio loco dicitur: *Væ his qui potentes sunt ad bibendum vinum, et viri fortes ad miscendam ebrietatem (Ibid., 22).* Basilii dicit: *Plurimi namque homines per vinum maximam debilitatem corporis contraxerunt, nec potuerunt consequi pristinaam firmitatem. Ebrius putat se aliquid optimum agere, cum fuerit præcipitio devolutus. Fratres charissimi, nolite vos inebriare, nolite bibendo immoderate nomina vestra de cælo delere. Sunt multi, quod pejus est, qui non solum se inebriant, sed etiam alios adjurant, ut amplius quod expedit bibant. O infelix qui hoc facis, non tibi sufficit quod ipse peris, nisi adhuc insuper alios perdas; non tibi sufficit quod ipse in illa ebrietate incurris, adhuc et alios tecum trahis. Non sufficit misero ebrioso in ebrietate seipsum mergere, nisi et alios secum conetur involvere. Nolite, fratres, nolite hoc malum facere; audite Apostolum dicentem: *Neque ebriosi regnum Dei possidebunt (I Cor. vi, 10).* Ebrius enim nec patrem, nec matrem, nec amicum, nec inimicum agnoscit; neque inter bona et mala disceruit, nec ignem, nec gladium timet: sic falsi fratres et persecutores sunt qui Deum et Ecclesiam quidem contemnunt, nec bona nec mala discernunt, nec gladium præsentis vitæ, nec ignem gehennæ futuræ, metuunt. Quando homo ebrius fuerit, cor suum et membra liberare non potest.*

CAPUT LXIII. — *De clericis.*

^f Itaque omnes qui in ecclesiastici ministerii gradibus ordinati sunt, clerici generaliter nominantur. Cleros autem vel clericos hinc appellatos doctores nostri dicunt, quia Mathias sorte electus est, quem primum per apostolos legitimus ordinatum (Act. i, 26).

^a Isidor., ibid., c. 56; et conc., c. 20.

^b Ex sancti Benedicti Reg. c. 6.

^c Sancti Augustini serm. 211, de Temp.

^d Sancti Benedicti, ubi supra.

^e Hier., epist. 2.

^f Isidor., Offic. lib. 1, cap. 1. Refert Conc. Aquisg., c. 99.

Sic et omnes quos illis temporibus Ecclesiarum principes ordinabant sorte eligebant. Clerus autem sors interpretatur, unde et hæreditas Græce *cleronomia* appellatur, et heres *cleronomus*. Proinde ergo clericos vocari aiunt, eo quod in sorte hæreditas Domini datur; vel pro eo quod ipse Dominus sors eorum sit, sicut de eis scriptum est, loquente Domino: *Ego hæreditas eorum* (*Deut. xviii, 2*). Unde oportet ut qui Deum hæreditate possident, absque ullo impedimento sæculi Deo servire studeant, et pauperes spiritu esse contendant, ut congrue Psalmistæ illud dicere possint: *Dominus pars hæreditatis meæ* (*Psal. xv, 5*).

CAPUT LXIV. — De regulis clericorum.

Ilis igitur lege Patrum cavetur, ut a vulgari vita reclusi, mundi voluptatibus se abstineant, non spectaculis, non pompis intersint: convivia publica fugiant, privata non tantum pudica, sed et sobria colant. Usuris nequaquam incumbant, neque turpium occupationes lucrorum, nec fraudis cujusque studium appetant. Amorem pecuniæ, quasi materiam cunctorum criminum fugiant, sæcularia officia negotiaque abjiciant. Honorum gradus per ambitiones non subeant. Pro beneficiis medicinæ Dei munera non accipiant. Dolos et conjurationes cavocant; odium et æmulationem, atque detractionem invidiamque fugiant; non vagis oculis, non infreni lingua, aut petulanti tumidoque gestu incedant, sed pudorem ac verecundiam mentis simplici habitu incessuque ostendant. Obscenitatem etiam verborum, sicut et operum, penitus exsecruntur.

Viduarum ac virginum visitationes frequentissimas fugiant; contubernia extranearum seminarum nullatenus appetant; castimoniam quoque inviolati corporis perpetuo conservare studeant, aut certe unius matrimonii vinculo fœderentur. Senioribus quoque debitam præbeant obedientiam, neque ullo jactantiæ studio semetipsos attollant. Postremo in doctrina, in lectionibus, in psalmis, in hymnis, in canticis, exercitio jugi incumbant; tales enim esse debent qui divinis cultibus sese mancipandos exhibere student, scilicet ut dum scientiæ operam dant, doctrinæ gratiam populus administrent.

CAPUT LXV. — De generibus clericorum.

Duo sunt genera clericorum. Unum ecclesiasticorum sub regimine episcopali degentium; alterum A *Acephalorum*, id est sine capite, quem sequantur ignorantium. Hos neque inter laicos sæcularium officiorum studia, neque inter clericos religio retentat divina, sed solutos atque oberrantes, sola turpis vita et vaga complectitur. Qui quidem nullum mementes, explendæ voluntatis suæ licentiam consecrunt; quasi animalia bruta, libertate atque desiderio suo frunntur, habentes signum religionis, non officium, Hippocentauris similes, qui nec equi,

^a Isidor., loco citato, c. 2; et concil., c. 109.

^b Isid., ibid., c. 3; et conc., 101.

^c *Ænæid.* vi.

^d Concil. Neocæsar., c. 1. Nixen., c. 78.

^e Concil. Nannet., c. 8.

nec homines, ^e *mistumque* (ut ait Poeta) *genus, prolesque biformis*. Quorum quidem sordida et infami numerositate satis superque nostra pars occidua polluitur.

CAPUT LXVI. — De sacerdotibus peccantibus.

^d Presbyter, aut diaconus, qui in fornicatione, aut perjurio, aut furto, aut homicidio, captus est, depnatur: non tamen communionem privetur; dicit enim Scriptura: *Non judicabit Dominus bis in idipsum*.

CAPUT LXVII. — Ut presbyter habeat unam ecclesiam.

^e Presbyter non amplius quam unam ecclesiam habeat, sicut et vir unam uxorem.

CAPUT LXVIII. — Ut clerici nuptialia convivia vitent.

^f Presbyteri, diacones, subdiacones, vel deinceps, quibus ducendi uxores licentia non est, alienarum nuptiarum evitent convivia; neque his cœtibus admisceantur, ubi amatoria et turpia cantica cantantur; aut ubi obsceni motus corporum choreis et saltationibus efferruntur, ne auditus et obtutus sacris mysteriis deputatus turpium spectaculorum atque verborum contagione polluat.

CAPUT LXIX. — De eo quod non per ambitionem sacerdotium appetendum.

^g Sicut qui invitatus renuit, et quæsitus refugit, sacris est altaribus offerendus; sic qui ultro ambit, vel importunus se ingerit, est procul dubio repellendus. Nam qui nititur ad altiora conscendere, quid agit nisi crescendo decrescat? Cur non perierit quia benedictio illi in maledictum convertitur?

CAPUT LXX. — De eo quod removeantur presbyteri ab officio suo.

^h Illi presbyteri qui in presbyterio suo filios genuerint, removeri ab officio suo debent.

CAPUT LXXI. — Pro infirmis orare, et unguere eos, præcipitur.

Jacobus apostolus scripsit: *Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros in domum suam, et orent super eum, ungentes eum oleo, in nomine Domini, et oratio fidei salvabit infirmum, et suscitabit illum Dominus. Et si in peccatis fuerit, remittentur ei* (*Jac. v, 14*). ⁱ Quod non est dubium de fidelibus ægrotantibus accipi, vel intelligi debere, qui sancto oleo perungi possunt, quo ab episcopo confecto, non solum sacerdotibus, sed omnibus uti Christianis licet, in sua, aut in suorum necessitate ungentis. Nam idcirco presbyteris dictum est, quia episcopi, occupationibus aliis impediti, ad omnes languidos ire non possunt. Cæterum si episcopus potest, aut dignum ducit a se visitandum, et benedicere, et tangere chrismate, sine cunctatione potest, cujus est chrisma conficere; nam poenitentibus istud fundi non potest, quia genus est sacramenti; quibus enim reliqua sacramenta negantur, quomodo unum genus posse putatur concedi?

^f Concil. Venet., c. 11, et Agat., c. 39.

^g Greg., l. vi, epist. 169, init.

^h Concil. Neocæsar., c. 1.

ⁱ Innoc. I., epist. 1. Beda, in Epist. Jac. c. 5, post med.

CAPUT LXXII. — *Oblationes in domibus offerri non oportere.*

^a Non oportet in domibus oblationes celebrari ab episcopis, vel a presbyteris.

CAPUT LXXIII. — *Quomodo benedicendi sunt sponsus et sponsa.*

^b Sponsus et sponsa cum precibus et oblationibus a sacerdote benedicentur; et legibus sponsa dotetur, et a paronymis custodiatur; et publice solemniterque accipiatur. Biduo etiam ac triduo ablineatur; et doceatur eis ut castitatem inter se custodiant, certisque temporibus nubant, ut filios non spurios, sed hereditarios Deo et sæculo generent.

CAPUT LXXIV. — *De solemnitatibus præcipuis colendis.*

In solemnitatibus præcipuis, id est in Natali, et in Octava, et in Epiphania Domini, et in Pascha, et in Ascensione Domini, et in Pentecoste, et in sanctorum festivitibus, id est, sancti Stephani, et sancti Joannis Evangelistæ, et in festivitate Infantium, et in Purificatione, et in Assumptione sanctæ Mariæ; similiter in beatorum apostolorum festis, et sancti Joannis Baptistæ, et sancti Laurentii, et sancti Martini, sive et in natali cujuslibet sancti, cujus honor in qualicumque Parochia specialiter celebratur, plenarium officium celebratur, et bis reficiatur.

CAPUT LXXV. — *De decimis dividendis.*

^c Sacerdotes populi suscipient decimas, et nomina eorum quicumque dederint scripta habeant super altare; et ipsas decimas secundum auctoritatem canonicam coram testibus dividant; et ad ornamentum ecclesiæ primam eligent partem; secundam autem per manus fidelium ad usum pauperum et peregrinorum misericorditer cum omni humilitate dispensent; tertiam vero partem sibimetipsis soli sacerdotibus reservent.

CAPUT LXXVI. — *Ut presbyteri per diversa ab episcopis, aut laicis, indiscrete non mittantur.*

Statutum est ut presbyteri, sicut hactenus factum est, indiscrete per diversa non mittantur, nec ab episcopis, nec ab aliis prælatis, nec etiam a laicis, ne forte propter eorum absentiam, et animarum pericula, Ecclesiarum in quibus constituti sunt negligantur officia.

CAPUT LXXVII. — *De illis qui soli missas contra canonicam auctoritatem canere præsumunt.*

^d Statutum est ut nullus presbyterorum solus missam celebrare præsumat, quia nec verba Domini Salvatoris, quibus mysteria corporis et sanguinis sui discipulis celebranda tradidit, nec apostoli Pauli documenta declarant, nec in ipsis Actibus apostolorum, si enucleatim legantur, ita fieri debere ullo modo invenitur. ^e Nam etsi interrogatus, aut contemptus, hujusmodi corporis et sanguinis Domini solitarius consecrator fuerit, quid respondere poterit? Quibus enim dicit Dominus vobiscum, aut a quo illi respon-

A detur: *Et cum spiritu tuo*, vel pro quibus supplicat Deum, dum dicit: *Memento, Domine, famulorum famularumque tuarum, et omnium circumstantium*, cum nullus circumstet? Quæ consuetudo apostolicæ et ecclesiasticæ auctoritati contraria eradicanda, et funditus extirpanda est a Domini sacerdotibus. Et si quis hoc deinceps facere præsumperit, gradus sui periculo subiacebit.

CAPUT LXXVIII. — *Ut presbyteri inconsulto episcopo non constituentur in ecclesiis, vel de ecclesiis expellantur ab aliquo.*

^f Statutum est ut sine auctoritate vel consensu episcoporum presbyteri in quibuslibet Ecclesiis non constituentur, nec inde expellantur. Et si quis deinceps hoc facere tentaverit, synodali sententia districte ferlatur.

CAPUT LXXIX. — *De libris quos unusquisque secum in ecclesia habere debet.*

Hi sunt libri, quos habere debet unusquisque sacerdos in sua ecclesia, per quos missas, et epistolas, seu Evangelium, vel baptisterium, seu poenitentiam, aut circulos annorum, sive lectiones nocturnales, intelligi potest. Si quis tales non habuerit, ab Ecclesia degradetur, quia in illo completur quod in libris legitur: *Canes muti non possunt latrare (Isai. LVI, 10)*. Hi sunt mali presbyteri qui concupiscunt accipere pastorale ministerium Ecclesiæ, nec tamen possunt ad populum prædicare.

CAPUT LXXX. — *De non suscipiendis alterius Ecclesiæ clericis, et de susceptoribus eorum absque litteris commendatitiis, vel testibus a clericis in eadem Ecclesia militantibus.*

^g Jam constitutum est non licere in alterius civitatis Ecclesia, vel in potestate laicorum clericos militare; sed ibidem permanere in qua a principio meruerunt ministrare; extraneos qui, missi a patria, ad aliquam Ecclesiam pro necessitate venerint [absque signatis apicibus non recipere]. Qui vero episcoporum, aut laicorum, post hoc constitutum alterius Ecclesiæ clericum suscepit, nisi ad excusandum rationaliter, placuit a communione suspendi, et eum qui suscipit, et eum qui susceptus est, quousque clericum ad suam fecerit reverti Ecclesiam.

CAPUT LXXXI. — *Epistola cujusdam Deicolæ, in Christi nomine missa ad sacerdotes et clericos, prædicationis atque instructionis causa ipsis directa.*

D Dilectissimis sacerdotibus Ecclesiarum Christi præsulibus, et cunctis clericis in eisdem ubique et famulantibus, et Deicolis omnibus in totum mundum degentibus, æternam in Domino Salvatore nostro salutem. Noverit igitur dilectio vestra quod semper sollicitus sum, et valde nosse desidero de salute, et sanitate, et vita vestra. Deus autem omnium nostrum vestrumque pium adimpleat desiderium in gloriam, et vitæ sanctæ disciplinam. Ergo cum simus dominicæ plebis superna miseratione rectores, studiosius nos convenit Dei præsidium pro eorum sæpe cogi-

^a Concil. Laodic., c. 58.

^b Carthag. IV, c. 13.

^c Ebert., Eborac. archiep., excerpt. 5.

^d De Cons., dist. 1.

^e Capitul. Theodul., c. 7.

^f Concil. Cabillon. II, c. 42.

^g Concil. Antioch. c. 5. Arelat. 2, c. 13. Epaphr., c. 5 et 6.

tare salute qui nobis commisi esse videntur, ne de creditis, atque frustratis, quod absit, animabus, insidiis antiqui hostis, ante omnium pastorem, nisi succedat præveniendæ de offensis correctio, districtam cogamur solvere rationem. Unde rogamus vos, ut juste et pie saneteque viventes, cæteris fidelibus in exemplum sitis, et casto corde et corpore sub regula canonica vivatis.

Et præterea peto ut consideretis et ante mentis et corporis oculos semper habeatis quid sumus nos et vos; nonne homines sumus; et unde homines, nisi de humo? Et quid est humus, nisi pulvis et cinis? Et quid erimus, nisi quod dictum est: *Christus cum apparuerit, si bene egerimus, ei similes erimus* (Coloss. iii, 4), hoc est immortalitate et æternitate? Abnegemus quod sumus, ut incipiamus esse quod non sumus. Ergo omne bonum a summo Deo sperandum est, quia nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laborant qui ædificant eam (Psal. cxvii). Et, *Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilant qui custodiunt eam* (Ibid.). Nos ergo petamus, queramus, pulsemus, *Qui petit accipit, et qui querit invenit, et pulsanti aperietur* (Luc. xi, 10). Cogitemus semper ultimum nostri exitus diem: ornemus finem nostrum, et componamus diligenter vitam nostram, et quantum incerti sumus de obitus nostri die, tantum parati simus in actione nostra bona, ut quandoque venerit, nos semper paratos inveniat. Consideremus et pensemus quia districtus venturus est Judex, qui non solum operum, sed cogitationum exactor apparebit. Laboremus in opere Dei quantum possumus, si non quantum debemus: *Quoniam*, ut ait Apostolus, *non sunt condignæ passionis hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis*. Qua de re satagendum est nobis, et omnibus fidelibus, ut ad ipsam gloriam fideliter curramus.

Vestram quoque, o sacerdotes, fratresque dulcissimi, moneo solertiam, ut reminiscamini quam magna suscepta habetis onera animarum; nam qui curam suscepistis, ideo securitatis vitam deponite, quæ inutilis est animæ et corpori, quoniam qui animas susceperunt ad regendum, parare se debent ad rationem reddendam in conspectu Dei. Idcirco in quantum prævaletis, tam verbo quam exemplo, ut prædiximus, admonere non cessetis vobis commissas oves, ut in judicio cum Propheta absoluti, dicere possitis: *Domine, justitiam tuam non abscondi in corde meo*. Et: *Veritatem tuam et salutare tuum dixi* (Psal. xxxix, 11). Diem ultimum cogitate, et regulam vestram conservate, villicationem vestram compensate, quia de omnibus qui negligentia vestra perierint rationem eritis reddituri in die iudicii. Et ut de negotio lucrum reportetis et præmium, oportet vos magis prodesse quam præesse.

O spirituales sacerdotes, diligite clerum et populum vestrum, et nullos vobis æstimetis propinquiores esse parentes quam qui vobiscum in domo et opere Dei morantur, quia ubi amor et dilectio est spiritualis,

^a Sancti Benedicti c. 64, 48, et alibi.

ibi Deus mediator inhabitat, qui dixit: *In hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem* (Joan. xiii, 35). Vestramque fragilitatem humiliter considerate, et infirmorum curam patienter portate. ^a In imperio vestro moderati sitis, ut regula edocet. Similiter moneo ut opera quæ injungitis discernatis et temperetis. Discretionem vestram semper cogitate, ut quod fecerint subjecti vestri, absque murmure faciant, ut et animæ salventur, et corpora supra modum non graventur. Moneo et omnes clericos vobis subjectos, ut vobis humiliter obediant, et regulam canonicam pro viribus adimplere satagant, et absque murmuratione imperio vestro subiaceant, Dominoque dulciter serviant; quoniam omnis homo potestatibus sublimioribus, ^B suisque præpositis subditus esse debet (Rom. xiii, 1; Tit. iii, 1), quanto magis servi Dei obediæ humiliter præpositis suis debent?

Moneo etiam ut regulæ canonicæ memores sint, ejusque præcepta ante oculos semper habeant. Nam quis scit quid sibi contingat, vel alii in hac vita? aut quis unquam inobediens ad bonum finem pervenerit? Nobis vero pauper inculitur non modicus, dum legimus multorum sanctorum finem fuisse periculum, et post tantos labores conquistos, etiam de summis ad ima esse præcipitatos, quorum casus noster debet esse profectus, siquidem et primum hominem per inobedientiam cecidisse legimus. ^C Multa siquidem atque innumerabilia de his colligi possunt, sed nobis ista modo sufficiunt, ut in his caveatis, ne inobedientiam in aliquo Christo conferatis.

Non vobis delectentur delicæ superflue, nisi quantum corpus sustentare videntur, et non quantum voluntas humana appetere tentatur. Nolite esse cultis vestibus adornati, sed simplici modo necessitatibus corporis contenti. Sic habeatis disciplinam, ut non amittatis animam. Nolite esse oblivioni dediti, nec ulla securitate adhiberi, sed tam corporis quam animæ alimenta præparate vobis [et] clericis subjectis vestris, ut læti semper vobiscum cum Christo serviant sub cujus servitio se tradiderunt; ut in futuro mercedem recipiatis, et vocem Domini audiat, ubi dicitur: *Quia super pauca fidelis fuisti, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui* (Matth. xiv, 21). Ad quod gaudium me peccatorem, et vos omnes, una cum omnibus nobis commissis, Dominus et Salvator noster, precibus omnium sanctorum suorum, perducere illæsos in vitam æternam dignetur, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

^D CAPUT LXXXII. — *Alia epistola ad episcopum.*

Dulcissimo domino meo episcopo in Christi nomine salutem perpetuam. Pater dulcissime, bene valeas in Christo, et illi semper placeas. Saluto te, et per te omnes clericos tuos: consolare, et conforta eos, in servitio Domini nostri Jesu Christi in quantum prævalet. ^b Moneo prudentiam tuam ut peccantes

^b Sancti Benedicti c. 2, 70.

arguas coram omnibus, ut timorem cæteri habeant; **A** qui enim proximorum mala respicit, et tamen silentio linguam premit, eo mortis auctor sit, quo viros [quos] potuerat curare voluerit. Nos ergo qui in periculoso ordine constituti sumus, attendamus, ne simus inutiles servi. Illius semper memores simus mandati, qui dixit: *Hoc est præceptum meum ut diligatis invicem (Joan. xv, 12)*. In hoc enim mandato omnium salus consistit: hoc cunctis pernecessarium esse constat, et maxime his qui gregem Christi ad regendum accipiant.

Quapropter, pastor charissime, gregem quem accepisti ad regendum diligenter erudire studeto, et sanctis admonitionibus eum per pascua vitæ deducere satage. Habes in omni opere bono Christum adiutorem, sanctum quoque cui militas intercessorem: sicut gubernationem et dispensationem in domo Domini habere videris, ita tibi subjectos bonis moribus ornari contende, et eos in divina laude devotissime fac consistere; et quod Angeli semper agunt in cælis, hoc tui clerici jugiter faciant in Ecclesiis. Tuum est præcipere, illorum obedire; tuum præire, illorum subsequi. Omnium itaque in servitio Dei una debet esse voluntas, ut una fiat in regno Dei remuneratio.

Nullus horis canonicis se divinis subtrahat laudibus, ne propter aliquam indiligentiam alicujus, locus in conspectu Dei vacuus inveniat, et verba Dei in ecclesiis intimo cordis affectu proferantur, et cum magna reverentia Dei omnipotentis officia celebrentur. Omne vero ministerium Christi humiliter et devote impleatur. Omnis itaque obedientia in sæculi necessitatibus fideliter et strenue peragatur. Fiat equidem inter omnes concordissima pax, et sanctissima charitas, et devotio vitæ regularis. Seniores bonis exemplis et sedula admonitione erudiant juniores, illosque diligant ut filios, et illi quasi patres eos honorificent, illorumque omni alacritate obediant præceptis.

Tua vero, venerando pastor, conversatio omnibus sit exemplum salutis. Cave ne nimis quis in tua scandalizetur vita; sed edificetur, et roboretur in via veritatis, quia tibi ex illorum salute merces judicatur æterna: cani capilli extrenum denuntiant properare diem, quapropter paratus esto omni hora in occursum Domini Dei tui. Dilectio fraterna, et eleemosynæ miserorum, et vitæ castitas, præparent tibi gradum in cælo.

Festivis diebus veniente ad ecclesiam populo, fac eis prædicare verba Dei, et quocumque vadis, clerici, qui servitium Dei pleniter peragant, tecum eant, sobrietate ornati, non ebrietati assueti, quorum honestas vitæ aliis sit doctrina salutis. Curamque ubique habeas, et maxime pauperum, viduarum, et orphanorum, ut audias in die tremendo a Domino cum aliis eleemosynam facientibus: *Quandiu fecistis uni ex his minimis, mihi fecistis (Matth. xxv, 40)*.

^a Isidor., I. in Sent., c. 45; conc. Aquisg., c. 25.

^b Isidor.; et concil., ibid., post pauca. Gregor., in prolog. l. in Pastor.

Esto miseris ut pater; et causam ad te clamantium diligenter discute, et parce in te peccantibus, et Deus tuis pareat peccatis. Esto justus in iudiciis, et misericors in debitis: magister virtutum, moribus honestus, verbis jucundus, vita laudabilis, in omni opere Dei devotus.

Clericos quoque cohortare, ut sanctas Scripturas diligentissime legant; non confidant in linguæ notitia, ut possint contradicentibus veritati resistere: sunt enim tempora periculosa, ut Apostolus prædixit, quia multi pseudo-doctores surgent, introducetes sectas, qui catholicæ fidei impiis assertionibus maculare nitentur; ideo necesse est ad Ecclesiam plus habere defensores, qui non solum vitæ sanctitate, sed etiam doctrina veritatis contra Dei viriliter defendere valeant.

Has vero piæ admonitionis litterulas, non quasi ne scienti direxi, sed ut veræ charitatis [quæ] est in meo pectore, fidem ostenderem. Omnipotens Deus te, tuosque charissimos clericos, in omni bono proficere faciat, et ad beatitudinæ æternæ gloriæ pervenire concedat, qui regnat in sæcula sæculorum. Amen.

CAPUT LXXXIII. — De doctrinæ discretionem.

Non omnibus una eademque doctrina est adhibenda, sed pro qualitate morum diversa exhortatio erit doctorum. Nam quosdam increpatio dura, quosdam vero exhortatio corrigit blanda. Sicut periti medici ad varios corporis morbos diverso medicamine servant, ita ut juxta vulnere varietates medicina diversa sit; sic et doctor Ecclesiæ singulis quibusque congruum doctrinæ remedium adhibebit; et quid cuique oporteat, pro ætate, pro sexu ac professione, annuntiabit. Non omnibus ea quæ sunt clausa aperienda sunt. Multi sunt enim qui capere non possunt, quibus si indiscrete manifestentur, statim aut detrahunt, aut negligunt. Rudibus populis seu carnalibus plana atque communia, non summa atque ardua sunt prædicanda, ne immensitate doctrinæ oprimantur potius quam erudiantur. Unde et Paulus apostolus ait: *Non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus; tanquam parvulis in Christo, lac vobis potum dedi, non escam (I Cor. iii, 2)*. Carnalibus quippe animis nec alta nimis de cælestibus, nec terrena convenit prædicare, sed mediocriter, ut initia eorum moresque desiderant, edoceri. Corvus dum pullos suos viderit albi coloris, nullis eos cibus alit, sed tantumdem attendit, donec paterno colore nigrescant, et sic illos frequenti cibo reficit. Ita et Ecclesiæ doctor strenuus, nisi eos quos docet viderit ad suam similitudinem penitentiae confessione nigrescere, et, nitore sæculari deposito, lamentationis habitum de peccati recordatione induere, non aperit intelligentiæ spiritualis profundiora mysteria.

^b Prius docendi sunt seniores plebis, ut per eos infra positi facilius doceantur.

Non, una eademque cunctis exhortatio congruit quia nec cunctos par morum qualitas astringit; sæpe namque ea quæ aliis nocent aliis prosunt, quia et plerumque herbæ quæ hæc animalia nutriunt, alia occidunt; et lenis sibilus equos mitigat, catulos instigat; et medicamentum quod hunc morbum imminuit, alteri vires jungit; et panis qui vitam fortium roborat, parvulorum necat. Pro qualitate igitur audientium, forinari debet sermo doctorum. ^a Doctor semper vocem prædicationis habeat, ne superni spectatoris iudicium ex silentio offenda. Doctor in tabernaculum ingrediens, vel inde egrediens, moritur, si de eo sonitus non auditur, quia iram Dei contra se exigit, si sine prædicationis sonitu incedit. ^b Ranae in aqua sine aqua esse videntur, et tamen in putredine paludis commorantur, et pro caces efflerunt voces, et impatientes, et importunæ; sic hypocritæ doctores quasi in aqua sapientiæ esse videntur, et in luto hæresis tamen versantur et contrarias voces veritati emittunt, et inopportune bonis nocent, spiritu dæmonis agitati: procedunt ad reges terra: congregare illos, id est, impios; inspirant ad pugnam contra sanctos, qui sunt reges justitiæ; licet enim omnis falsitas similitudinem veritatis usurpet, differt tamen dignitas veræ sapientiæ a similitudine doctriinæ.

CAPUT LXXXIV. — *De clerico derelinquente clericatum suum.*

^b Si quis clericus, relicto officii sui ordine, laicam voluerit agere vitam, vel se militiæ sæculari tradiderit, excommunicationis poena feriatur.

CAPUT LXXXV. — *De eo quod non facile vincitur unus de ordine canonici co.*

^c Silvester dicit: Non acolythus adversus subdiaconum, non exorcista adversus acolythum, non lector adversus exorcistam, non ostiarius adversus lectorem det accusationem aliquam. Et non damnabitur subdiaconus, exorcista, ostiarius, lector, acolythus, filios habentes et uxorem, et omnino Christum predicantes; sic datur mystica veritas, nisi in septem testimoniis; et non damnabitur diaconus, nisi in triginta sex, et non damnabitur presbyter, nisi in quadraginta quatuor.

CAPUT LXXXVI. — *De eo quod debent canonici se præcavere ante transformationes dæmonum.*

Admonendi sunt clerici canonici, ut sint cauti,

^a Ex Greg., l. II Past., c. 4, med.

^b Concil. Hisp. II, c. 3.

A ne a dæmonibus in cogitationum subtilitate seducantur. Propterea et forma diaboli inter clericos observetur, ut si quis ad eos veniat, sive vir, sive mulier sit, sive senex, sive juvenis, etiamsi notus, sive ignotus sit, ante omnia oratio fiat, ut nomen Domini primum invocetur, quia si fuerit aliqua transformatio dæmonis, continuo oratione facta defugiet. Et si vero in cogitatione eorum surrexerint dæmones, aliquid unde laudant extolli debeant, non acquiescant eis, sed tunc magis semetipsos humiliant in conspectu Dei, et pro nihilo ducant, cum sibi aliquid illicitum suggesserint.

Venerunt dæmones ad quemdam monachum nomine Or in specie cœlestis militiæ, et habitu angelorum, currus igneos agentes, plurimo apparatu, tanquam magnum aliquem regem deducentes, isque qui a cæteris ut rex haberi videbatur dicebat ad eum: Implesti omnia, o homo, tantum superest tibi uti adores me; sed si adoraveris me, transferam te sicut Eliam. Et monachus Or hæc audiens dicebat in corde suo: Quid est hoc? Quotidie ego Salvatorem meum, qui est rex meus, adoro, hic si esset ille quem adoro, quomodo hoc a me deposceret, quod indesinenter me facere sciret? Post hæc respondit ad ipsum: Ego habeo meum Regem, quem quotidie sine intermissione adoro, tu autem non es rex meus; et continuo ille inimicus ad hæc verba nequam comparuit.

Item Fortunatus episcopus ex quodam homine spiritum immundum excussit: qui malignus spiritus cum vesperascente jam die secretam ab hominibus horam cerneret, peregrinum quempiam esse se simulans, circuire cœpit civitatis plateas, et clamare: O virum sanctum Fortunatum episcopum! ecce quid fecit, peregrinum hominem de hospitio expulit; quæro ubi requiescere debeam, et in civitate ejus non invenio. Tunc quidam in hospitio cum uxore sua, et parvulo filio, ad prunas sedebat, qui vocem audiens, et quid ei episcopus fecerit requirens, hunc invitavit hospitio, et sedere eum secum juxta prunas fecit. Cumque vicissim aliqua confabularentur, isdem malignus spiritus parvulum ejus filium invasit, atque in easdem prunas projecit; ibique mox ejus animam excussit. Qui orbatus miser, vel quem ipse susceperit, vel quem episcopus expulisset, agnovit.

^c Concil. Rom. II, c. 5.

PHILIPPI LABBE OBSERVATIO

IN SUAM SUBSEQUENTEM EDITIONEM REGULÆ S. CHRODEGANCI.

Ex Codice manuscripto vetustissimo e Palatina Heidelbergensi bibliotheca in Vaticanam translato descriptum, missumque Roma studio eminentissimi principis Francisci cardinalis Barberini exemplar habuimus. Illud, lector, collatum tibi offerimus, non solum cum apographo nostro ope R. P. Jacobi Sirmundi ex Codicibus Andegavensi ac Fiscanensi jamdu-

dum expresso, sed etiam cum excusis a D. Luca Dacherio o. B., tomo I Spicilegii. Ex illa vero diligentia sedulaque collatione didicimus, argumentisque validissimis evincere parati sumus, hanc, quam primum nos publicæ luci damus, canonicorum, ut vulgo sæpe leri solent, regularium normam, illam ipsam esse quam Metensibus suis canonicis specialiter Chr do-

gandus proposuit. Vulgarem autem quæ exstat, ab anonymo quopiam, ut esset omnibus per orbem Christianum diffusis canonicis communis, nec uni duntaxat civitati affixa, primum quidem spoliatam fuisse iis omnibus quæ ad solos Metenses spectare videbantur, tum deinde ascitis undecunque mutato-

que in plerisque priori ordine non satis commode assutis præceptionibus regulari canonicorum instituto congruentibus, præsertim ex Aquisgranensi concilio anno 816 celebrato, locupletatam censeo. Neque tu, si utramque opellam conferre volueris, aliud, opinor, judicabis.

SANCTI CHRODEGANI

METENSIS EPISCOPI

REGULA CANONICORUM

SECUNDUM EDITIONEM LABBEI.

PROLOGUS.

Temporibus plissimi ac serenissimi regis Pippini, Chrodogangus servus servorum Dei, Metensis urbis episcopus.

Si trecentorum decem et octo, reliquorumque sanctorum Patrum, canonum auctoritas perduraret, et clerus atque episcopus secundum eorum rectitudinis normam viverent, superfluum videretur a nobis exiguis minimisque, super hac re tam ordinate disposita aliquid retractari, et quasi quidem novi aliquid dici; sed dum pastorum subditorumque negligentia et his temporibus nimium crevit, quid aliud agendum nobis est, qui in tam gravi discrimine venimus, nisi ut, quantum possumus, si non quantum debemus, ad rectitudinis lineam, Deo inspirante, clerum nostrum reducamus?

Igitur quamvis indignus adeptam hujus sedis pontificalem cathedram, cumque officii mei pastoralis curam invigilare cœpisssem, et in tantam negligentiam, clerum plebemque devenisse conspicerem, cœpi mœstus conqueri, quid agere deberem; sed divino fultus auxilio, fratrumque spiritualium consolatione adjutus volui, necessitate compulsus, parvum decretulum facere, per quod se clerus ab illicitis coerceat, vitiosa deponat, mala dū longaque usurpata derelinquat; ut dum mens ab assuetis vitiis vacuatur, facilius quæ bona optimaque sunt inserantur.

Scripturis enim sacris nitentes, decernimus ut omnes sint unanimes officii divinis lectionibusque sacris assidui, atque ad obedientiam episcopi sui præpositique, ut ordo canonicus deprecit, parati,

^a Al., retractare aut dicere.

^b De Metensi tantum cogitabat.

^c Al., conquirere.

^d Al. add., atque recuperatione provocatus.

charitate connexi, zelo bono ferventissimi, amore conjuncti, a litibus, vel scandalis, seu odio, semoti. Pastor eorum quilibet fuerit, non solum de carnalibus, sed etiam de spiritualibus curam gerat, et in utraque parte sagacissimam sollicitudinem, in quo facultas fuerit, habeat, ut et vitia reprimat, et ea radicitus, ut oriri cœperint, ut prævalet, amputare festinet; et quod usibus humanis, juxta formam subter dispositam, necessarium fuerit, eis præbere audeat. Ut cum pastor pastorum iudexque vivorum et mortuorum Christus in ultimo tremendoque die in sede majestatis suæ decepturus cum omnibus gentibus sederit, et omnis clerus eum revelata facie conspexerit, et si non cum summis pastoribus et gregibus sibi commissis pro dispensatis talentis multiplicatisque spiritualibus lucris audire merebimur: *Euge, serve bone et fidelis (Math. xxv)*, vel saltem hoc concedatur, ut delictorum venia ad integrum tribuatur. Quia manifestum est quibus peccatorum venia ad integrum tribuitur, regni introitus non negatur; quia nec infelix potest judicari, cui contigerit qualemcunque partem in paradiso habere. Sed illis ibidem sors datur, qui, in quantum possunt, per vitæ meritum, ad hoc, in hujus temporis curriculo, dum licet, currere festinant.

Intendamus ergo ad hoc animum, quantum possumus, quia non possumus quantum debemus; et vita nostra ad tempus amarescat in pœnitentia, ne ultio divina, quæ nunc mitis est et exspectat, post sæviat ad vindictam.

^e Al., bona et optima quæque sunt.

^f Al., intenti.

^g Al., ferventissimoque amore.

INCIPIT REGULA.

CAP. I. — De humilitate.

Clamat nobis Scriptura divina: *Omnis qui se exaltat, humiliabitur; et qui se humiliat, exaltabitur (Luc. xiv)*. Et, quantum enim humilior fueris, tantum te

sequitur gloriæ altitudo (*Jac. iv*). Et, quia *superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam (Prov. xvi)*. Omnis qui arrogans, immundus est coram Domino; quemcunque enim superbum videns, solum diaboli